

DIPLOMITYÖ 2014
EIJA SYVÄILO

OULUN YLIOPISTO
ARKKITEHTUURIN TIEDEKUNTA

ERÄS VARTIOSAARI

TIIVISTELMÄ

Diplomityön aiheena on Helsingin Vartiosaari.

Vartiosaari sijaitsee Itä-Helsingin sisäsaaristossa. Sen rakennuskanta koostuu kulttuurihistoriallisesti merkittävästä 1900-luvun taitteen huvilarakentamisesta. Saaren luonto on muodokasta ja vaihtelevaa. Siellä on pieni luonnonsuojelualue sekä lukuisia muita luontoarvoja. Saari on säilynyt sadan vuoden takaisessa tilassaan, joskin huvilakauden aikainen loisto on päässyt rapistumaan.

Saaren kohtaloa on historian saatossa palloeltu Helsingin kaupunkisuunnitteluvirastossa. Milloin Vartiosaari on jätetty viheralueeksi, milloin visioitu täyteen rakentamista. Saaren tulevaisuudesta halutaan tehdä lopullinen päätös valmisteilla olevassa vuoden 2015 Helsingin yleiskaavassa.

Tässä työssä perehdyn Vartiosaaren ensisijaisesti tunnelmien kautta. Tutkin saarta elämyksellisin metodein tavoitellen saaren tunnelmaa.

Tunnelmallisen tutkimuksen ohessa rakentuu saaren tunnelmaprofilili. Tutkimusmenetelmänä olen käyttänyt valokuvaamista, piirtämistä, maalamista, kirjoittamista, äänimaseman tutkimista sekä kommunikointia saaren käyttäjien kanssa.

Saaren tunnelmaa luovat erityispiirteet esitellään osana tunnelmaprofilia. Tunnelmaprofilin yhteenvetona tunnelma-aineisto on esitetty kartalla.

Tunnelmakartoituksen pohjalta esitän Vartiosaareen luonnostasaisen maankäytön suunnitelman. Tunnelmien kehittäminen on suunnittelutyön keskiössä. Suunnitelma toimii rikkaana ideapankkina mahdolliselle jatkosuunnittelulle.

Suunnitelman eri osa-alueet ja niiden kehittämisen periaatteet käydään läpi detaljitasolle saakka. Lähempään tarkasteluun pääsevät saareen osoitetut uudet asumisen muodot.

Tämä diplomityö sisältää myös pohdiskelua aluesuunnitteluun liittyvistä teemoista. Pohdiskelut toimivat johdantoina työn eri osien välillä.

KIITOKSET

Ensimmäisenä kiitän työni valvojaa Henu Kjisikiä sekä ohjaajaani Aulikki Herneojaa. Kiitän myös Helka-Liisa Hentilää jolta olen saanut hyvää aineistoa työn tekemistä varten. Kiitän kaikkia haastateltuja sekä äänimäisematutkimukseen osallistuneita henkilöitä. Myös saaren käyttäjät ja asukkaat ovat olleet minulle korvaamaton apu. Kiitokset myös ystäväilleni ja perheelleni, jotka ovat tukeneet minua läpi projektin.

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ	2
JOHDANTO	6
ALUSTUS	7

I-OSA: OLIPA KERRAN

MIKÄ-MIKÄ-VARTIOSAARI	8
SELVITETTY SAARI	10
HISTORIASTA	12
AIKAJANA	13
FYYSINEN YMPÄRISTÖ	14
TOIMINNALLINEN YMPÄRISTÖ	15
AISTIYMPÄRISTÖ	16
MERKITYSYMPÄRISTÖ	17
SOSIAALINEN YMPÄRISTÖ	18
VARTIOSAAREN TULEVAISUUS	19

II-OSA: TUNNELMAPROFIILI

INHIMILLISTÄ TIETOA	20
TUTKIMUSMENETELMÄT	22
VALOKUVAUS	22
PIIRTÄMINEN JA MAALAAMINEN	26
KIRJOITTAMINEN	28
ÄÄNIMAISEMA	31
KOMMUNIKAATIO	32
ERITYISPIIRTEET	33
TUNNELMAPROFIILISTA	39
TUNNELMAT KARTALLA	40

III-OSA: ERÄS VARTIOSAARI

MITÄ SUUNNITELLAAN?	42
VARTIOSAAREN SUUNNITTELUSTA	44
VIHERALUEET	46
MUU VIRKISTYSTOIMINTA	48
YKSITYISYYS, YHTEYDET JA TEKNIikka	50
DETALJIT	52
UUSI ASUMINEN	54

LOPUKSI	60
---------	----

VIITTEET	62
LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	64
LIITTEET	66

Viikinkikallion näkymässä on kansallismaiseman tuntua. Hiljalleen hiipivä kesäilta on rauhallinen.

JOHDANTO

Miten mitataan ympäristön tunnelmaa? Mitkä numerot kuvaavat alueen erityispiirteitä? Entä minkälaisilla mittareilla saadaan tietoa tuntemuksista ja tunteista, joita ihminen kokee ympäristössä?

Aistit ja alitajunta avoinna olen kolunnut Vartiosaarta kuluneen vuoden aikana. Kuunnellen, katsellen, tutkien, tunnelmoiden. Tavoitteenani on ollut havainnoida ympäristöä mahdollisimman monipuolisesti ja kokemuksellisesti, jotta Vartiosaaren ominaisuudet piirtyisivät esille vivaihteikkaina ja rikkaina. Olen halunnut päästä perille Vartiosaaren tunnelmasta.

Hyvän ympäristön suunnittelu vaatii inhimillisiä, kokemuksellisia lähtökohtia. Ympäristön tulee vastata käyttäjien tarpeita monella tasolla. Hyvä ympäristö ei ole vain kehys, jossa eläminen on mahdollista. Ihminen elää vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Ympäristön voi ymmärtää elämyksenä, jossa kokijan tunteet, mielikuvat ja kokemukset ovat osa kokonaisuutta. Ihminen elää ympäristöään, löytää ja tuottaa sille merkityksiä. Ympäristön tulee tarjota virikkeitä ja tartuntapintaa monipuolistesti myös tunnelmalisella tasolla. Inhimillisiä tarpeita ei voida kuitata standardit täyttävällä mitoituksella, ihmisen kokoisilla aukoilla.

Tunnelman tutkimisen ja sen kehittämisen paikka on suunnittelutyön keskiössä. Alueen sisäisestä potentiaalista ja arvoista tulee ammentaa mahdollisimman paljon ainesta suunnittelutyöhön. Myös suunnittelun tavoitteet määrittyvät alueen ominaisuuksien mukaan. Alueen antimista voi poimia niin ideoita kuin ratkaisujakin. Alueita ei voi käsitellä puskemalla niitä ennalta määrättyihin muotteihin. Silloin menetetään paikan ominainen tuntu ja saatetaan jyrätä ainutlaatuisia mahdollisuuksia.

Tunnelmien ja tunteiden kokeminen ovat kokeumusperäisiä asioita. Se tekee niistä subjektiivisiä, mutta ei olemattomia asioita.

ALUSTUS

Ympäristön tunnelmallinen laatu tuntuu vähe-
nevän rakentamisen myötä. Rakennusalan
realiteetit ja kovat arvot näivettävät ympäristöä
monotoniseksi, sieluttomaksi tilaksi, jossa sen
ominaispiirteet ja tunnelma jäävät mielikuvi-
tuksen varaan.

En ole yksin huolissani ympäristön tunnelmalli-
sista laadusta^{1,2} Kiihtyvän rakennusteollisuuden
myötä pelko inhimillisten arvojen unohtami-
sista on noussut pintaan. Se on herättänyt pohti-
maan ympäristön suunnittelun lähtökohtia,
ulottuvuuksia ja arvoja.

Vaikka tunteiden ja tunnelmien kokeminen
osana ympäristökokemusta tiedostetaan³, on
tunnelman kehittäminen jäänyt muiden suun-
ittelun osa-alueiden jalkoihin. Yksi syy tähän
lienee se, että selkeät menetit tunnelmatiedon
keräämiseksi puuttuvat. Kauniista visiosta on
pitkä matka toteutuneeseen suunnitelmaan.
Jotta tunnelmallisia arvoja voidaan perustella,
tarvitaan aineistoa, jolla näitä arvoja havainnol-
listetaan.

Tässä diplomityössä tartutaan tunnelmaan. Työ
on kuvaus prosessista, joka tunnelmien tutki-
minen on ollut. Lisäksi esitän luonnostasaisen
suunnitelman Vartiosaaren maankäytöstä.
Aineisto sisältää ääni- ja videotallenteita, jotka
ovat liitteenä olevalla dvd-levyllä.

OSA I

OLIPA KERRAN

MIKÄ-MIKÄ-VARTIOSAARI

Itä-Helsingin sisäsaaristossa sijaitsee saariaarre⁴, oikea paratiisisaari⁵. Saaren voi nähdä useasta ilmansuunnasta ja se sijaitsee vain muutaman kymmenen metrin päässä mantee-reesta. Kun sitä katsoo kartasta, sen voi havaita neliökilometrin kokoisena vihreänä alueena Laajasalon ja Vuosaaren välissä. Silti se on helsinkiläisten keskuudessa lähes tuntematon paikka. Vuosikymmeniä saari on lojunut unohtuessa ja sen antimista ovat ymmärtäneet nauttia vain harvat. He ovat myös ymmärtäneet vaieta aarteestaan.

Tämä ihmeellinen vihreä keidas⁶ on Helsingin Vartiosaari.

Saaren historia ulottuu aina keskiajalle asti. Siellä huhutaan majailleen niin viikinkejä, kiinalaisia, kuin venäläisiäkin. Lienee siellä hiisikin ollut, sillä rannalle on unohtunut sekä kirnu että kivikin.

Saaren luonto on monipuolista ja -muotoista. Siellä voi nopeasti kulkea kosteasta lehtometsästä jyrkälle kelo-puiselle kalliolle katsomaan maisemia. Kalliolta avautuvaa merinäköalaa saa ihailla yli kolmenkymmenen metrin korkeudelta jääkauden jättämä raidoitus jalkojen alla. Tuulen tuiverruksesta voi jatkaa matkaa metsään suojiin, jossa syksyn tullen riittää marjoja ja sieniiä poimittavaksi. Saaren metsät ovat saaneet kasvaa luonnontilassa ihmisen kajoamatta niiden kiertokulkuun. Hiljalleen ikääntyvän metsän merkkejä voi nähdä Vartiosaaren metsissä, kuin orastavan hopean ohimoilla.

Vartiosaaren rakennuskanta on 1900-luvun taitteen huvilarakentamista. Silloin kesä-

asuntokulttuuri levisi rikkaiden helsinkiläisten keskuudessa⁷. Huvilat komeilevat saaren rannoilla toinen toistaan upeammilla paikoilla. Osa huviloista on huonossa kunnossa, mutta ajan hammas ei ole pystynyt puremaan pois huviloiden ylväyttä. Villiintyneissä puutarhoissa kulkeva voi helposti eläytyä sadan vuoden takaiseen aikaan.

Vartiosaaren ympäristö on elämyksellistä ja ainutlaatuisia. Se on useiden erityispiirteiden kudelma, jonka arvot on tunnustuttettu myös valtakunnallisella tasolla⁸. Silti helsinkiläinen kysyy: “ Mikä Vartiosaari?”

Helsingin kaupunki omistaa yli 90 prosenttia Vartiosaaren maa-alasta⁹. Vartiosaaren mainostaminen ihanteellisena viheralueena ei ole ollut kaupungin tavoitteiden mukaista. Kaupunki on nähnyt Vartiosaaren oivallisena aineksena kehittää Helsinkiä halumaansa suuntaan. Tähtäimessä on urbaani, merellinen Helsinki, jossa ekologisuus ja uudet innovaatiot muodostavat symbioosin markkinatalouden kanssa¹⁰. Helsingin edustan saaristo halutaan hyödyntää rakentamalla uusia energiatehokkaita asuntoja ja uusia nopeampia siltayhteyksiä, joita pitkin kaupunkilaiset voivat ajaa ilmastoystävällisillä raitiovaunuilla ja polkupyörillä. Vuoden 2002 yleiskaavassa siirryttiin askel lähemmäksi rakennettua Vartiosaarta kun saari merkittiin selvitysalueeksi¹¹. Uudessa yleiskaavassa kaupungin päättäjät haluavat nähdä siellä 5000-7000 asukkaan asuinalueen. Yhdessä ja erikseen saaren käyttäjät ovat ilmaisseet omia näkemyksiään ja kehitysideoitaan pelastaakseen aarteensa. Tulisiko Vartiosaaren Robin Hood¹² jälleen hätiin?

SELVITETTY SAARI

Suunnittelu alkaa perehtymisellä. Hyvä ympäristön suunnittelu on kokonaisvaltaista ja huomioi kaikki ympäristön tasot. Fyysisen ympäristön lisäksi voidaan valita erilaisia tarkastelun näkökulmia kohdealueen tarpeiden ja suunnittelutyön tavoitteiden mukaan.

Aluesuunnittelun analyysityökaluja kehitetään jatkuvasti, jotta suunnittelutyössä voitaisiin huomioida moniulotteisen tehtävän kaikki tasot.

Vuoden 2012 syksyllä lähtökohdat Vartiosaaren tutkimiselle olivat herkulliset. Köydenvedo saaren tulevaisuudesta oli kiivaana käynnissä. Köyden toista päätä kiristi Helsingin kasvupaineet ja toista saaren kiistattomat virkistysaluearvot.

Kun Vartiosaaren arvoa viher- tai asuina-alueena on selvitetty, on samalla kerääntynyt paljon tietoa saaresta. Saaren rakennuskannasta¹³ ja luontoarvoista¹⁴ löytyy runsaasti informaatiota erilaisissa muodoissa. Saarta on tutkittu niin yksityisten ihmisten kuin kaupunginkin toimesta. Vanhimmat selvitykset Vartiosaaresta ovat jo vuosikymmenien takaa¹⁵. Uusimmat on tehty Helsingin yleiskaavaa 2015 varten. Kattavat selvitykset täydentyvät lähitulevaisuudessa vielä historiikilla, joka on parhaillaan tekeillä¹⁶.

Vaikka ensisijaisesti olen kiinnostunut saaren tunnelmasta, olen perehtynyt saareen kokonaisuutena.

Ensimmäisen Vartiosaari-vierailun jälkeen, 8.11.2012, aloin käymään läpi saaresta kerättyä aineistoa. Erityisesti tuoreet selvitykset Vartiosaaren maisemasta ja kulttuurihistoriasta toimivat kattavina tiedonlähteinä. Vanhempien selvitysten kautta pääsin käsiksi kaavoituksen vaiheisiin ja vanhoihin suunnitelmiin.

Keräsin tietoa Vartiosaaresta myös haastattelujen¹⁷ ja TV dokumenttien¹⁸, lehtileikkeiden¹⁹ ja blogien²⁰ kautta.

Tein projektiani varten Vartiosaaresta alueanalyysin käyttäen apuna tuttua analyysityökalua²¹. Analyysityökalu käsittelee ympäristön ominaisuuksia fyysisen, toiminnallisen, aisti-, ja merkitysympäristöjen näkökulmasta. Käytin työkalua soveltaen ja lisäsin yhden tarkastelunäkökulman.

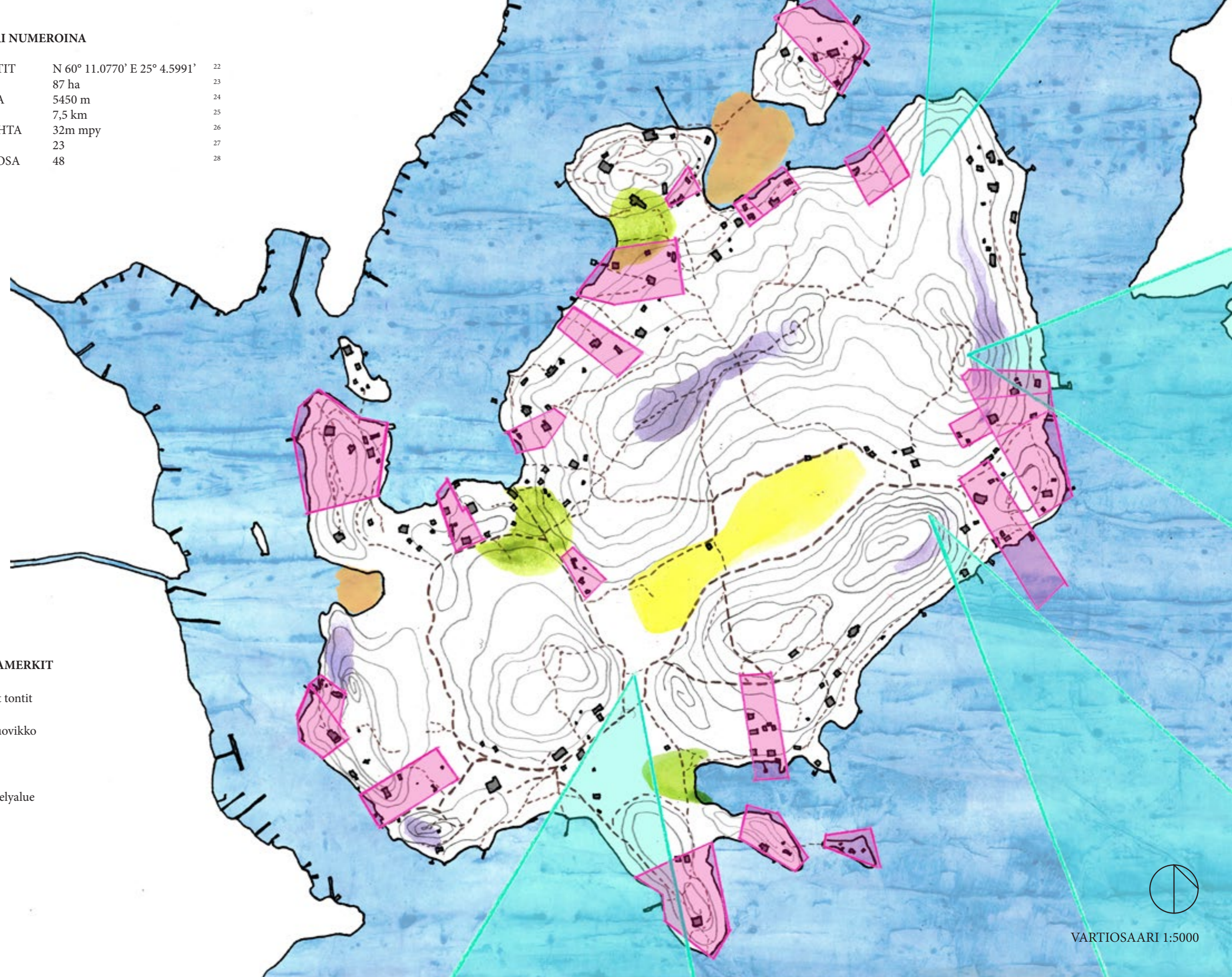
Seuraavaksi esittelen Vartiosaaren historian ja tekemäni analyysin tiiviinä paketina. Tämän on tarkoitus toimia johdantona työn toiselle osalle, jossa perehdytään Vartiosaaren tunnelmaan.

VARTIOSAARI NUMEROINA

KOORDINAATIT	N 60° 11.0770' E 25° 4.5991'	22
PINTA-ALA	87 ha	23
RANTAVIIIVAA	5450 m	24
POLUSTOA	7,5 km	25
KORKEIN KOHTA	32m mpy	26
ASUKKAITA	23	27
KAUPUNGINOSA	48	28

KARTTAMERKIT

	yksityiset tontit
	luhta / ruovikko
	lehto
	palstaviljelyalue
	kallio
	näkymä
	polku

HISTORIASTA

Perimätiedon mukaan viikingit käyttivät Varti-osaarta tarkkailupaikkanaan. Huhu lienee pelkkää tarua, mutta tämän uskomuksen mukaan saari on luultavasti nimetty.

Vartiosaari on ollut osa Helsingin pitäjää keskiajalta lähtien, mutta varhaisista vaiheista on vain vähän tietoa saatavilla. Saaren varhaishistoriaa on selvitetty lähinnä maanomistussuhteiden ja henkikirjojen kautta. 1800-luvun puolenvälin jälkeistä vaiheista tietoa löytyy enemmän.

Merkinnät ensimmäisistä asukkaista löytyvät Helsingin pitäjän rippikirjasta 1806-1816. He olivat torppareita, jotka saivat elantonsa kalastamisesta. Ennen huviloiden aikakautta saarella on harjoitettu myös maanviljelyä. Ensimmäiset rakennukset näkyvät 1870-luvulla laadituissa kartoissa.

Vartiosaaresta on parhaillaan tekeillä historiikki. Pääsin haastattelemaan sitä laativaa tietokirjailijaa²⁹. Esittelen Vartiosaaren historian tiiviisti aikajanan muodossa. Tiedot aikajanaan olen koostanut kaupungin teettämien selvitysten, sekä tekemäni haastattelun perusteella.

Vartiosaaren nimen muotoja³⁰

1567	Wordö
1577	Wärdzhö
1588	Wärdön
1700-1800	Wärdön, Wädön
1800->	Vädö nimi vakiintuu

AIKAJANA

1500-1800

VARHAISET VAIHEET

1500 -luvulla Vartiosaari on kruunun omaisuutta.³¹

1650 Vartiosaari jaetaan Botbyn ja Degerön kylien kesken. Degerö kuuluu Helsingin pitäjään, Botby Sipoon pitäjään.³²

1700 -luvulla saaren niittyjä otetaan hyötykäyttöön.³³

1700 -luvun lopulla Degerön kylän isoja-kotoimenpiteet alkavat.³⁴

1800-1900

ISOJAKOJA JA TORPPAREITA

1800 -luvun alussa maininta ensimmäisistä asukkaista.³⁵ Saarella harjoitetaan kalastusta ja pienimuotoista viljelyä (4 torppaa).³⁶

1870 Laajasalon kanava rakennetaan ja höyrylaivaliikenne kehittyi 1800-luvun lopulla.³⁷

1882 Botbyn puolen isojako alkaa.³⁸

1891 Ensimmäinen huvilapalsta lohkaistaan Uppbysta. Vartiosaaren huvilakulttuuri alkaa kehittyä.³⁹

1900-1960

VILKKAAN HUVILAKULTTUURIN AIKA

1918 Vartiosaari merkittiin virkistysalueeksi Eliel Saarisen Suur-Helsingin yleiskaavassa.⁴⁰

Isojako-toimenpiteet saadaan päätökseen molemmissa kylissä.⁴¹

Ernst Wasenius ja Gustaf Fogelholm harjoittavat saarella maanviljelyä.⁴²

Saarella pidetään myös kotieläimiä.⁴³

Huvilapalstoja pilkotaan kaikista kantatiloista.⁴⁴

Vartiosaaren väen voi jakaa karkeasti rikkaisiin kesäasukkaiisiin ja köyhempiin ympärivuotisiin asukkaiisiin.⁴⁵

1943-45 Lasten toimittama Vadöjournalen ilmestyy kesäisin.⁴⁶

Kolmessa taloa asutaan ympärivuotisesti

1943 Asemakaavaosaston yleiskaavaehdotuksessa Vartiosaari on esitetty asuinalueena.⁴⁷

1948 Alkon lomaranta perustetaan.⁴⁸

1959 Elannon henkilökunnan lasten kesäsiirtola siirtyy Vartiosaareen.⁴⁹

1960-1990

MAAKAUPPOJA JA KAAVOJA

1960 Yleiskaavassa Vartiosaari asuntoalueena.⁵⁰

Suunnitelmasta seuraa maakauppoja asunto-osake yhtiöiden kanssa⁵¹

1959-68 Asunto-osakeyhtiöille myydään 29 tilaa (64ha).⁵²

1969 kaupungin hallitus kehottaa laatimaan suunnitelmat asuntojen rakentamisesta Vartiosaareen.⁵³

1970 -luvulla Vartiosaaren ja Laajasalon maankäytön tehostamista tutkitaan.⁵⁴ Uusia tie- sekä siltayhteyksiä ja jopa metroa ehdotetaan.⁵⁵

1970 vartiosaarella asuu n. 40 henkeä.⁵⁶

1971 Asenteet muuttuvat ja kaupungin valtuusto päättää että vartiosaarta ei rakenneta asuinalueeksi vaan se kaavoitetaan virkistys käyttöön.⁵⁷

1972 Vartiosaari esitetään yleiskaavassa kokonaisuudessaan viheralueena.⁵⁸

1978 Asunto-osakeyhtiöiden kanssa tehdään sopimus aluevaihdosta. Saari siirtyy kaupungin omistukseen.⁵⁹

1981 Esikaupunkialueiden yleiskaavassa: luonto- ja maisemakokonaisuus, joka varataan virkistykseen⁶⁰

1980 -luvulla kaupunki alkaa vuokrata

omistamiaan huviloita yhdistyksille.⁶¹

1986 Vartiosaarella enää 18 Henkilöä. Maakaupat ovat vähentäneet asukasmäärää. Vartiosaaren merkitty loma-asutusta, suljettu virkistyskäyttö sekä jokamieskäyttö.⁶²

1989 Saariston osayleiskaavassa: vartiosaaresta kaavavillaan monipuolista viheraluetta⁶³

1990-2010

YHDISTYSTOIMINTAA JA UUSIA ASUKKAITA

1992 Vartiosaari on merkitty virkistysalueeksi ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaaksi rantalueeksi.⁶⁴

1994 Vartiosaariseura perustetaan.⁶⁵

1999 saarella 7 ympärivuotista asukasta⁶⁶

2000 Vartiosaaren säilyttämisen puolesta kerätään adressi jonka allekirjoittaa 5300 henkilöä⁶⁷

2001 Vartiosaaren rakennetaan luontopolku.⁶⁸ Luontopolku palkitaan vuonna 2002⁶⁹

2002 Vartiosaari merkitään selvitysalueeksi.⁷⁰

2007 Vartiosaaren perustetaan kermeliittaluostari⁷¹

2007 Saaren taiteilijat järjestävät näyttelyn⁷²

2009 Vartiosaari lisätään valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen joukkoon.⁷³

2012 Helsingin Kaupunkisuunnitteluvirasto ilmoittaa Vartiosaaren osayleiskaavan valmistelusta.

RAKEISUUS JA MAASTONMUODOT

- jyrkänne
- laakso
- erittäin tai kohtalaisen merkittävää huvilamiljöötä
- rakennustaiteellisesti tai -historiallisesti arvokas kohde
- todennäköinen puutarhataiteellinen arvo

FYYSINEN YMPÄRISTÖ

Sijainti:

Vartiosaari sijaitsee linnuntietä 7 km päässä Helsingin keskustasta Itä-Helsingin saaristossa.

Luontoarvot ja maisemarakenne:

Korkeuserot 0-32 mpy. Metsätyypit vaihtelevat lehtometsistä kalliometsiin. Luontoarvoihin kuuluu mm. 2. luokan luontokohteita, pieni luonnonsuojelualue, geologisesti merkittäviä kohteita sekä lepako-, kääpä ja lintukantoja.

Vartiosaaren maasto koostuu kahdesta suuresta kalliosta ja niiden väliin jäävästä laaksosta.

Rakennuskanta ja kylärakenne:

Saarella on noin 50 asuinrakennusta piha- ja talousrakennuksineen. Rakennuskanta on pääasiassa 1900-luvun taitteen huvilarakentamista. Uusimmat rakennukset ovat 1960-luvun taitteesta. Rakentaminen sijoittuu pääasiassa saaren rannoille. Puutarhat, apurakennukset ja laituirakennelmat ovat merkittävä osa saaren ympäristöä. Huvilatontit ovat keskimäärin noin hehtaarin kokoisia.

Väestö:

Vartiosaarella asuu ympärivuotisesti vain 23 henkilöä. Saarella on kuitenkin tuhansia käyttäjiä.

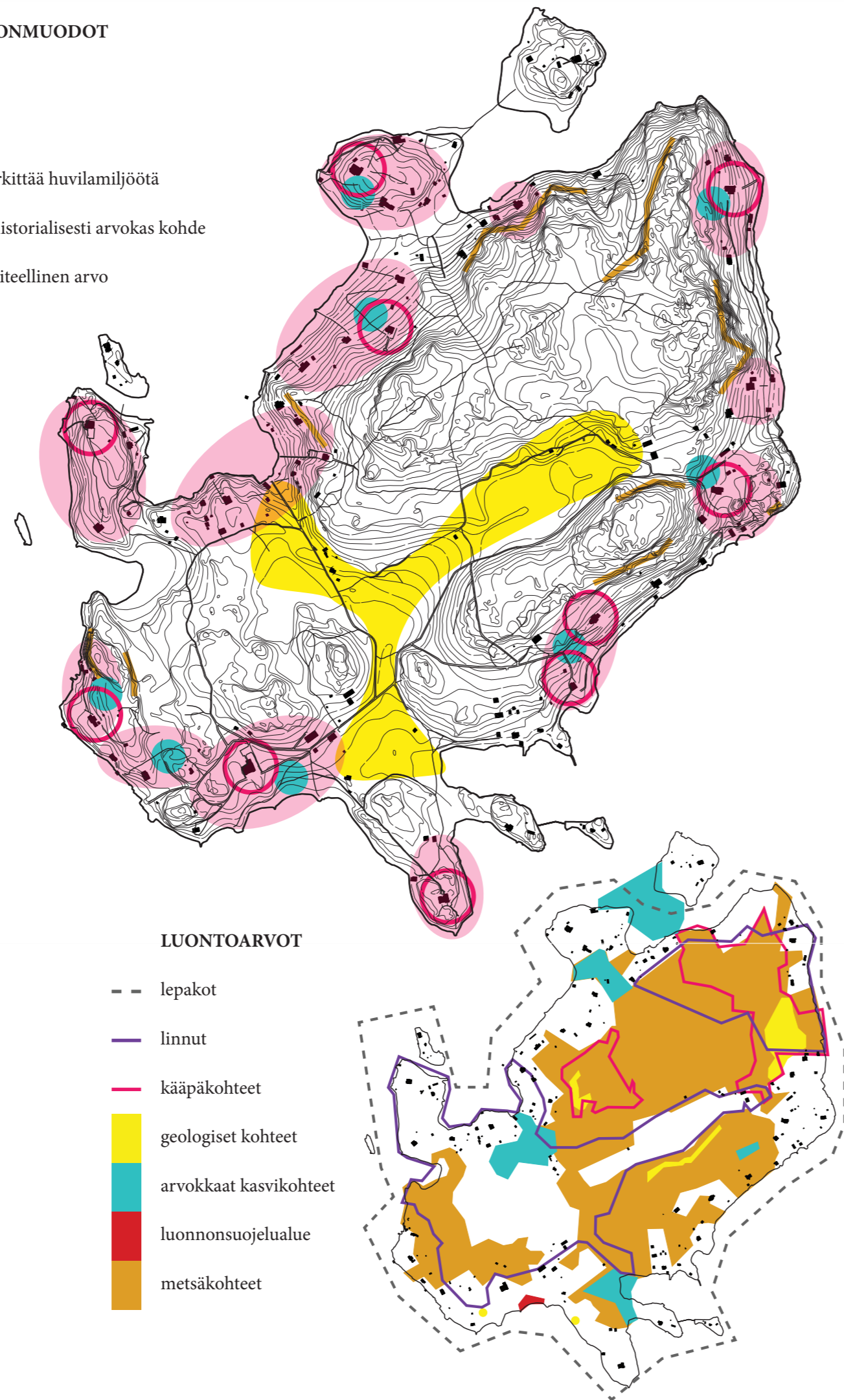
Liikenneyhteydet:

Reposalmesta on bussiyhteys Herttoniemeen. Reposalmesta Vartiosaaren kuljetaan veneellä tai jäitä pitkin. Kesäisin Reposalmen ja Vartiosaaren välillä on vuoroveneyhteys.

Palvelut ja elinkeinnot:

Saareen kulkee vuorovene kesäisin. Muita palveluita ei ole. Vanha elinkeino, maanviljely näkyy edelleen ympäristössä.

Lähteet: 2013:2, Koponen 2011, HLTJ 2013, M. Leppänen ja T. Parviainen

LUONTOARVOT

- lepakot
- linnut
- kääpäkohteet
- geologiset kohteet
- arvokkaat kasvikohteet
- luonnonsuojelualue
- metsäkohteet

TOIMINNALLINEN YMPÄRISTÖ

Vapaa-ajan vietto ja lomailu muodostavat saaren toiminnallisen selkärangan. Kesällä saaren käyttöaste on huipussaan.

Monet Vartiosaaren huvilakauden aikaiset toiminnot jatkuvat saarella edelleen. Puutarhan hoito on muuntunut palstaviljelyksi. Nuorisotalon ja sosiaaliviraston toiminta muistuttaa Elannon työntekijöiden Lasten kesäsiirtolasta. Yritysten loma-, kokous- ja koulutustoiminta on vaihtunut yhdistysten vastaavaan toimintaan. Osa saaren aikaisemmista elinkeinoista jatkuu harrastustoimintana, kuten kotieläinten pitona ja kalastuksena.

Vuonna 1994 perustettu Vartiosaariseura ajaa saaren asioita ja pyrkii kehittämään saarta toiminnallisena viheralueena.

Viimeisten vuosikymmenien aikana saarella näyttää virinneen monenlaista taiteellista toimintaa. Saarella on toiminut 2000-luvulla mm. kesäteatteri, ympäristötaiteilijoita, valokuvaajia, kirjailijoita ja kuvataiteilijoita. Saarella on järjestetty myös erilaisia kulttuuri-, luonto- ja musiikkitapahtumia.

Saaren luontotoimintoja ovat: Marjastus, sienestys, retkeily, kalastus, pienviljely, veneily, retkiluistelu, hiihto, luontobongaus (lepakot, linnut, perhoset)

Lähteet: 2013:2, VVS-blogi, Tolonen 2008

Palstaviljelijät pitävät Vartiosaaren viljelyalueesta, koska siellä on vähemmän kaupungin saastetta. Palsta-alueella on saaren ainoa "julkinen" grillikatos

AISTIYMPÄRISTÖ

Vartiosaaren aistiympäristön ominaisia elementtejä ovat luonto, meri sekä kaupungin läheisyys. Kaupungin äänet kantautuvat vettä pitkin ja sekoittuvat luonnon ääniin.

Maaston rakenteesta johtuen saarella voi kokea hyvin erilaisia visuaalisia ja auditiivisia ympäristöjä. Kallioilta ja rannoilta aukeaa näkyä merelle, muihin saariin ja mantereiden rakennetuille rannoille. Rannoilla ja kallioiden laella äänitila on suuri.

Laakson palstaviljelyalue on puolestaan tilallisesti rajattu. Näkymät päättyvät mäen rinteisiin. Äänimaisemakin rajautuu laakson ääniin.

Vuodenajat vaikuttavat saaren aistiympäristöön enemmän kuin kaupungissa. Valaisemattomalla saarella luonnonvalo määrittää näkyvyyttä. Talvella polkuverkosto katoaa lumen alle. Jää kantaa ääntä eri tavalla kuin vesi.

Lähteet: Koponen 2011, Maastokäynnit, äänimaisemaselvityksen aineisto (liite 2)

Ihmisellä on viisi aistia, jotka muodostavat yhteytemme ulkomaailmaan. Saarella luontokokemus on voimakas. Ihmisen mieli lepää, mutta samalla aistit herkistyvät. Vartiosaarella kuudeskin aisti tuntuu ajoittain heräävän.

MERKITYSYMPÄRISTÖ

Vartiosaari on paikka, jossa pääsee hetkeksi pakoon kaupungin kiirettä. Eristys mantereesta viimeistelee rauhoittumisen kokemuksen. Venematka saareen on osa tätä kokemusta.

Eristys voi tarkoittaa myös turvattomuutta, Esimerkiksi kelirikon aikaan tai onnettomuuden sattuessa. Palvelujen ja kulkuyhteyksien puuttessa saarella on tultava toimeen omillaan.

Vartiosaaren rakennuskannalla on paitsi kulttuurihistoriallista ja suojelullista arvoa, mutta myös merkitystä niiden käyttäjille. Saaren huvilat ovat koteja, kesänvietto-, tapahtuma-, ja kokoontumispaikkoja.

Lukuisat luonnonpaikat ovat saaren käyttäjille tärkeitä. Saaren luontoarvoilla on merkitystä myös osana Helsingin viheralueverkostoa.

Lähteet: Haastattelut, 2013:2, Saaren Sinikka 2004

Viikinkikallion näkymä on saaren tunnusmaisema. Sieltä avautuu uskomattoman kaunis näköala Helsingin edustan saaristoon.

SOSIAALINEN YMPÄRISTÖ

Historiallisesti Vartiosaaren asukkaat ovat jakautuneet herroihin ja talonpoikiin. Yhteisöllistä toimintaa ei koko saaren mittakaavaassa ole ollut, mutta kyläily- ja talkookulttuuri on ollut voimissaan huvila-kaudella.

Nykyään luokkajakoa ei ole. Saaren käyttäjät voidaan sen sijaan jakaa vuokralla oleviin ja maanomistajiin.

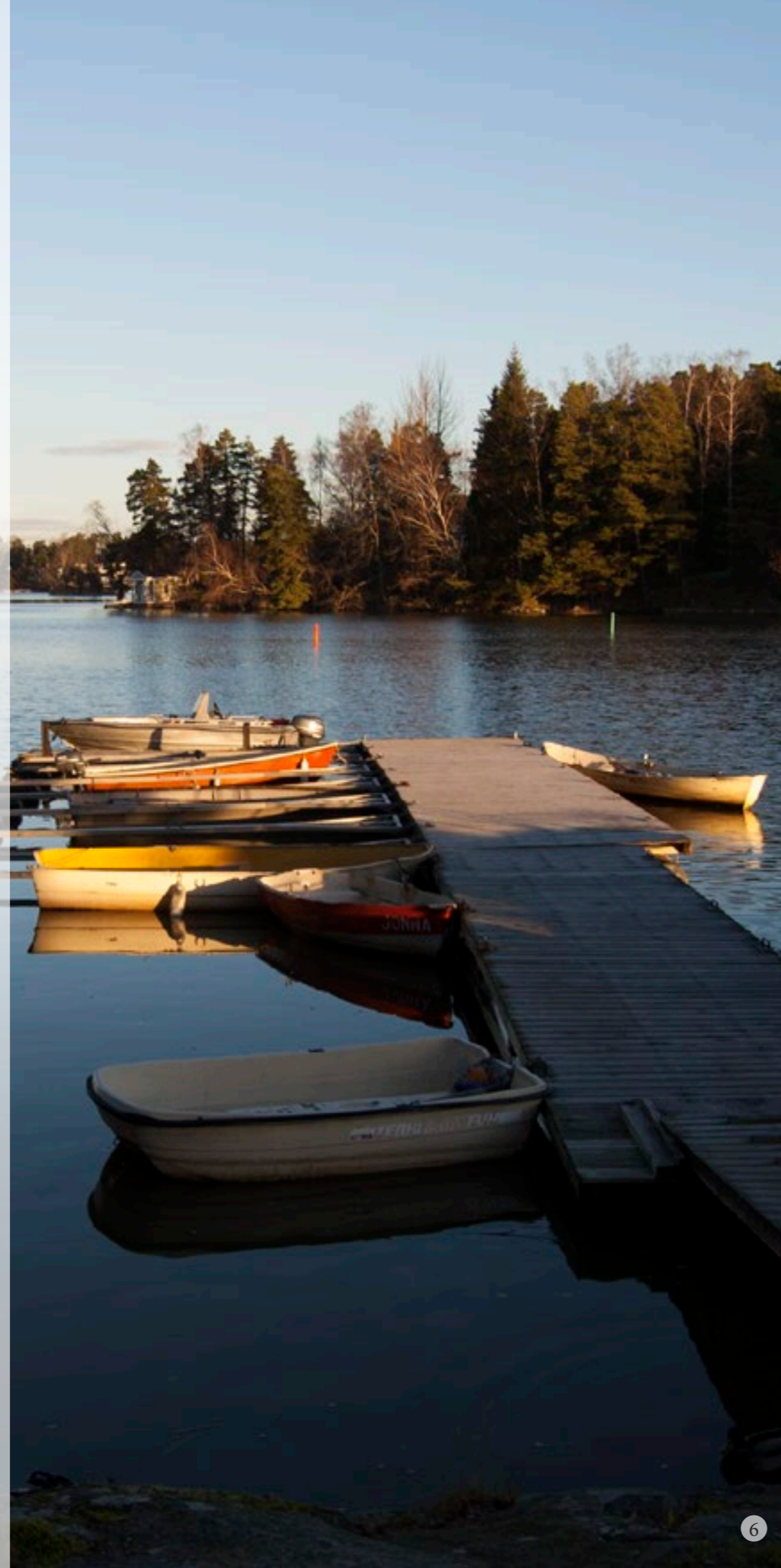
Kaupungin alettua vuokrata huviloita yhdistyksille, saarelle palkattiin talonmies, joka alkoi oma-aloitteisesti luoda saarelle yhteishenkeä.

Vakituisiin käyttäjiin voidaan varsinaisten asukkaiden lisäksi lukea yhdistykset, palstaviljelijät ja Itä-Helsinkiläiset veneilijät, joille Vartiosaari on suosittu retkikohde. Saaren käyttäjäkunta on kaiken kaikkiaan varsin värikästä. Yksityisyyden kunnioittaminen on sanaton sopimus, jota kaikki noudattavat.

Kelirikon aikaan turvallinen veden ylittäminen on saarelaisten yhteinen huoli. Töitä veneväylän aukipitämiseksi ja jäätien vahvistamiseksi tehdään yhdessä. Viime vuosina kaavoituksen toimet ovat hitsanneet saarelaisia tiiviimpään yhteisrintamaan Vartiosaaren säilyttämiseksi.

lähteet:
VVS-blogi, j. Strang, Saaren Sinikka 2004, Vädö-journalen

Reposalmen laiturista voi onnistua saamaan peukkukyydin saareen.

VARTIOSAAREN TULEVAISUUS?

Voidaan todeta että Vartiosaassa on lukuisia kulttuuri-, historia- ja luontoarvoja. Sijainti Helsingin välittömässä läheisyydessä tekee siitä erityisen arvokkaan kohteen.

Kun Vartiosaari merkittiin selvitysalueeksi yleiskaavaan 2002, huoli saaren tulevaisuudesta heräsi saaren käyttäjien keskuudessa.

Vartiosaaren säilyttämisen puolesta on tehty systemaattisesti töitä. Päittäjiin on vedottu adressien ja mielipidekirjoitusten voimin. Tietoisuutta saaresta on pyritty levittämään mm. Vartiosaari-päivillä, joita on järjestetty jo noin 15 vuoden ajan. Laajasalon kirjastosta oli vielä muutama vuosi sitten mahdollista lainata soutuvene Vartiosaassa pistäytymistä varten.⁷⁴

Saarta on puolustettu myös taiteen voimin. Saarella on esitetty kantaottavaa kesänäytelmää vuosina 2006 ja 2008⁷⁵. Vuonna 2007 taiteilijat kokosivat töitään yhteen ”kuvia-saaresta” -näyttelyyn. ”Save Vartiosaari” -ympäristötaideprojekti on järjestetty vuosina 2012 ja 2013. Projektin myötä saaren poluille on annettu nimiä.⁷⁶

Yleiskaava 2015 prosessin käynnistyttyä Vartiosaaren osalta vuonna 2011 tammikuussa.⁷⁷ Saaren käyttäjät ovat osallistuneet keskusteluun aktiivisesti ja tuoneet oman mielipiteensä selkeästi esille. Saareen ei haluta raskasta rakentamista⁹⁶

Päätös saaren kaavoittamisesta asuinalueeksi tehtiin 26.11.2013.

Heikkojen jäiden aikaan reittiä vahvistetaan lankuilla. kuva: Paavo Rettisen valokuvaalbumista.

OSA II

TUNNELMAPROFIILI

INHIMILLISTÄ TIETOA

Ihminen muistaa ällistyttävän yksityiskohtaisia asioita menneistä tapahtumista. Tilanteissa, joissa on voimakas tunnelataus, myös asitihavainnot saattavat olla erittäin voimakkaita. Toisinaan tunteet sumentavat näkömme ja kuurouttavat korvamme. Tunteita ja aistihavaintoja on mahdollon erottaa toisistaan. Konkreettiset asiat yhdistyvät merkityksiin. Teemme intuitiivisia valintoja jatkuvasti. Jopa elämän suurimpia päätöksiä tehdään tunnepohjalta, inhimilliseen tietoon perustuen.

Tieteen tuottaman tiedon määrä kasvaa kilpaa ihmiskunnan kanssa. Elämme tietoyhteiskunnassa, jossa tietotulva on pyyhkäissyt kokemusperäisen tiedon taiteiden puolelle. Olemme hyväksyneet, että ”oikea tieto” syntyy tieteen menetelmin. Haluamme todistaa koko elämän. Kyseenalaistamme omat tuntemuksemme ja kokemuksemme, tavoitellessamme yhtä totuutta. Tiede ja teknologia kehittyvät luotijunan nopeudella kuljettaen meitä kohti dystopiaa, jossa inhimillisuus on vain häiriö systeemissä.

Kokemusperäisen tiedon on lunastettava paikkansa osana tietoa. Inhimillisen tiedon on murtauduttava siitä lokeroista, johon tiede on sen puskenut. Taiteet eivät ole sen ainoa estradi. Tulee huomata, kuinka tiede ja taide versovat samasta puusta, halusta ymmärtää maailmaa. Tunteiden värittävä kokemusperäinen tieto on tunnustettava saman arvoisena muun tiedon kanssa. Tieteen ja taiteen yhteensaattaminen on

yksi arkkitehtuurin tärkeimmistä haasteista. Tehtävä on mahdollon jos toista näkemystä arvioidaan toisen ohi.

Inhimillinen tieto kertoo alueen arvoista, tunnelmista ja merkityksistä. Tämän tiedon kautta pääsemme käsiksi alueen paikallisuuteen, jonka tulisi olla suunnittelutyön perusta. Tarvitsemme selkeitä metodeja, joilla kokemusperäistä tietoa kerätään. Suunnittelijan tulee voida muodostaa kokonaisvaltainen näkemys suunnittelualueesta. Olisi ihanteellista, jos suunnittelija voisi luoda kohteeseen henkilökohtaisen siteen, jotta hän voisi hyödyntää myös omaa kokemusperäistä tietoaan. Aluesuunnittelu ei kohdistu ainoastaan fyysiseen ympäristöön, vaan se kohdistuu yhtäläillä ihmisen kokemaan ja tulkitsemaan ympäristöön.

Sunnanvikin huvilan portailla

Gustaf Fogelholm rakennutti huvilansa yhteyteen upean puutarhan, johon hän keräili erikoisia kasveja ja jalopuita. Merinäköala avautuu nyt kun puut ovat jo pudottaneet lehtensä. Rannassa huvilan edessä on pieni luonnonsuojelualue, jossa on Suomen ainoa ruttojuuriesiintymä. Historijoitsija Jan Strang epäilee kasvin livahtaneen Fogelholmin kasvikoelmista.

TUTKIMUSMENETELMÄT

Perinteinen alueanalyysi ei mielestäni anna riittäviä valmiuksia tunnelman kehittämiseen. Tunnelman selville saamiseksi tarvitaan inhimillistä tietoa, kosketuksesta inhimillisiin ominaisuuksiin, Monet ympäristöä tutkivat menetelmät perustuvat havainnointiin ja havaintojen kirjaamiseen. Inhimillistä tietoa saadaksemme meidän on otettava askel eteenpäin. Tarkkailijan tuntemukset on otettava osaksi tutkimusaineistoa.

Inhimillinen tieto on tunteita, intuitioita ja kokemuksia. Siksi on tärkeää, että itse tutkimusmenetelmät ovat kokemuksellisia. Hyvä tutkimusmenetelmä haastaa ottamaan kantaa ympäristöön ja arvottamaan sitä. Sen tulisi rohkaista ilmaisemaan tuntemuksia ja ajatuksia.

Esittelen seuraavaksi menetelmät, joita käytin tavoitellessani Vartiosaaren tunnelmaa. Käytin menetelmien pohjana minulle tuttuja tapoja dokumentoida ympäristöä. Lisäsin niihin tason, joka teki niistä kokemuksellisempia ja ilmaisullisempia. Menetelmät vaativat myös paljon ympäristössä liikkumista ja tunnelmaan keskittymistä.

VALOKUVAAMINEN

Dokumentoivan valokuvaamisen lisäksi otin kuvia, joiden ensisijainen tarkoitus oli välittää tunnelmaa.

Vaikka Saaresta on helppo löytää tunnelmallisia paikkoja, vaati tunnelman välittäminen valokuvan kautta tarkempaa analyysiä kokemuksesta. On tunnistettava tunnelma, jonka haluaa välittää ja etsittävä se linssin eteen. Monta kertaa huomasin tunnelman piilevän yksityiskohdissa.

Vartiosaassa valokuvatessani kiinnitin paljon huomiota valoon. Korkeat maastonmuodot varjostavat etenkin saaren pohjoisosaa. Tunnelma on siellä todella salaperäinen. Useassa paikassa, myös lähellä rantaa, valo siivilöityy puuston läpi luoden jyrkkiä valoilmioita. Ainoastaan keskiosan peltoalueelle, rantakallioille ja kallioiden laelle aurinko pääsee paistamaan suoraan. Saassa valokuvaaminen oli yllättävän haasteellista valo-olosuhteiden takia.

Minulla oli käytössä digitaalinen järjestelmäkamera. Olen kuvanottohetkellä pyrkinyt ottamaan valmiita kuvia. Jotta tunnelma välittyisi oikein, olen jälkikäteen korjannut kuvien sävyjä ja kontrastia.

Sunnavikin tiluksilla

On keskipäiva ja Sunnavikin kasvihuone jää suurten puiden varjoon. Kasvit näyttävät silti viihtyvän hyvin. Ne ovat valloittaneet sen sekä sisältä että ulkoa. Kasvihuone toimittaa edelleen virkaansa, vaikka katto onkin romahtanut. Katon alkuperäisen paikan voi edelleen havaita lämmitysrakennuksen⁷⁸ seinässä.

Pääratilla

Sienet puskevat esille syksyn edetessä. Saaren halki kulkevan kärrypolun varrella metsän reunalla on persoonallinen sininen talo. Talon nimi on Sommarbo, ja se edustaa saaren modernia rakennuskantaa. En tiedä kumpi viehättää minua enemmän, ukonsienet vai rakennus.

10

11

Puutarhapalstoilla

Saaren palstaviljelypuutarhat ovat jonoksi asti täyteen varattuja. Kesällä palstoilla voi usein nähdä ihmisiä huolehtimassa puutarhoistaan. Syksyn edetessä palstat hiljenevät. Aika tuntuu pysähtyneeltä. Osa sadosta on jäänyt korjaamatta.

Vanhalla tallilla

Palstaviljelyalueen pohjoisessa päädyssä sijaitseva talli toimii pienenä ulkoilmamuseona. Pihalla on vanhoja maatalousvälineitä. Näyttää kuin ne olisivat unohtuneet siihen ja jääneet ruostumaan. Ensimmäisellä vierailullani Vartiosaaren tiilirakennuksen takana kopsuttelevat vuohet onnistuivat säikäyttämään minut rikkoen pihapiirin uinuvan tunnelman.

12

13

Puutarhan syksy

Saarella on useita puutarhoja joissa voi havaita piirteitä huvila-ajan huolella suunnitelluista ja hoidetuista puutarhoista. Tässä itärannalla sijaitsevassa puutarhassa muodostuu kiinnostavia jännitteitä villintyneen ja suunnitellun puutarhan välille. En osaa arvioida koriste-patsaan ikää tai alkuperää, mutta asetelma kiteyttää pihan tunnelman.

Tonttukirkko

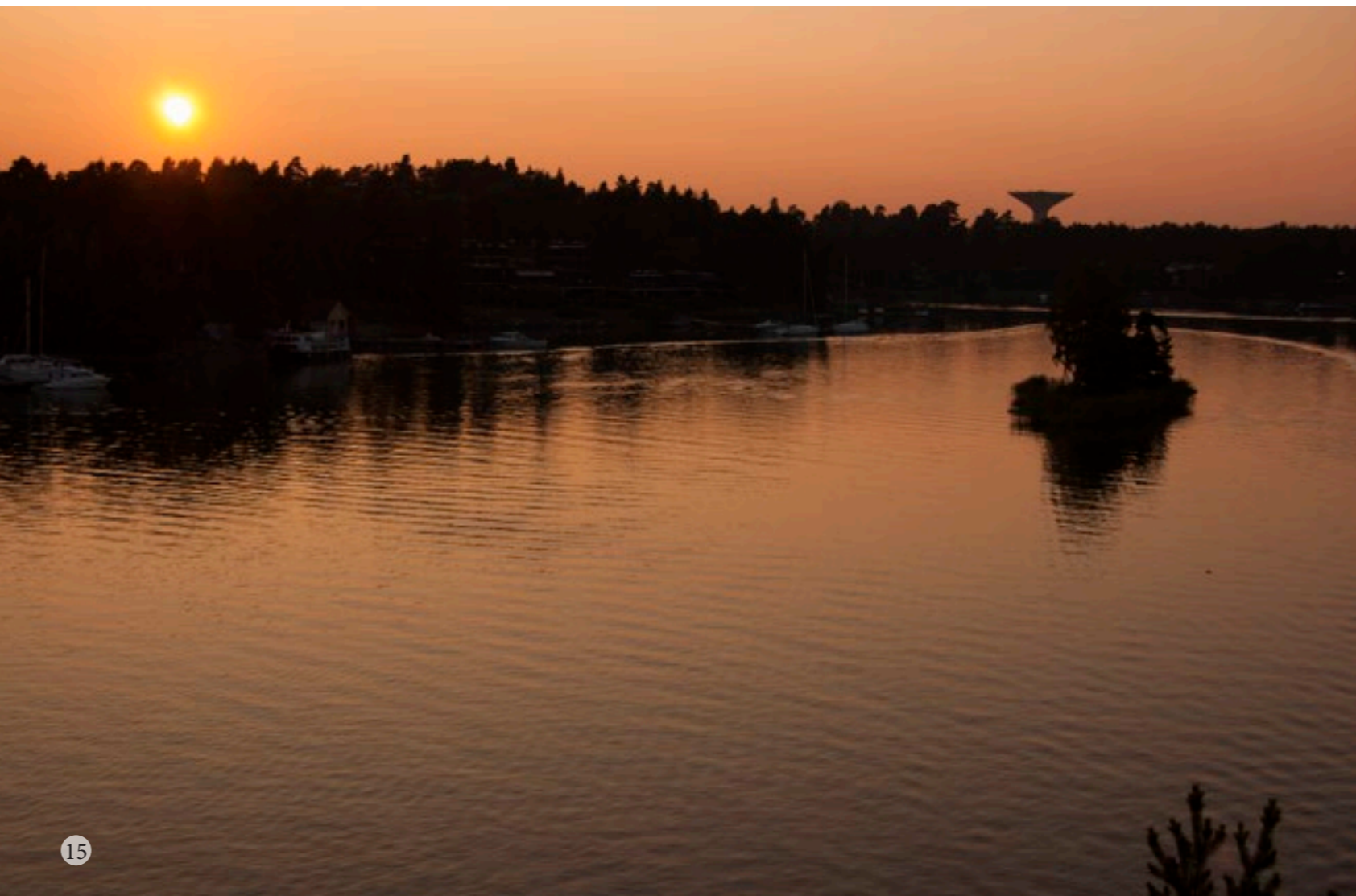
Tonttukirkko sijaitsee vanhassa liuskekilouhoksessa. Täällä ihmisen kädenjälki ja luonto yhdistyvät tavalla, joka tukee ja kehittää paikan tunnelmaa. Arvokkasti vanheneva metsä ja kallionjyrkäne muodostavat hiljentymisen paikan joka on huomattu ottaa käyttöön.

14

Pieni näköalapaikka

Saaren itärannalla on pieni näköalapaikka. Aita on matala ja istuin pieni. Ihan kuin lapsille rakennettu. Olo on kuin puumajassa. Marraskuinen aamuaurinko on sokaisevan kirkas.

15

Kaisankallio

Kaisankalliolta on näkymä Laajasaloon ja Tammisaloon. Ympäröivä Helsinki näkyy ja kuuluu. Auringon laskiessa vastarannan maisema muuttuu silhuetiksi. Herttoniemien vesitorni pirtyy sen profiiliin. Pieni Kanasaari Vartiosaaren ja mantee-reen välillä muistuttaa laivaa.

PIIRTÄMINEN JA MAALAAMINEN

Tunnelmaan tarttuminen kuvataiteen menetelmien avulla antaa valokuvaamiseen verrattuna enemmän ilmaisunvapautta. Kuvataiteissa kuva ei muodostu fysiikan lakien ehdoilla, vaan taiteilijalla on mahdollisuus esittää kuvassa kaikki esittämisen arvoisina kokemansa asiat.

Tein Vartiosaarella lukuisia nopeita luonnoksia, mutta seuraavat maalaukset on tehty tunnelmatutkimuksen nimissä. Halusin tutkia ja löytää värejä sekä etsiä maiseman rajoja.

Valitsin tekniikaksi vesivärit, koska tähän tekniikkaan liittyvä sattumanvaraisuus, herkkyys ja täydellisen hallinnan puuttuminen viehättävät. Vesivärit sopivat mielestäni välittämään Vartiosaaren tunnelmaa. Viimeistelin kuvat kevyellä tussauksella.

Tunnelmamaalauksia on myös sivuilla 4, 21 ja 43.

Puutarhan kesä

Palstaviljelypuutarhat sijaitsevat laaksossa saaren keskiosassa. Maasto kohoaa kaikkiin suuntiin viljelyalueen ympärillä. Mäet eristävät laakson meriyhteydestä. Jopa meren tuoksu ja äänet vaimenevat. Kuvaa maalatessa ilma on todella painostava. Laakso tuntuu jäävän puristuksiin joka suunnasta. Hetki kuvan maalamisen jälkeen pidän sadetta palstaviljelijöiden grillikatosessa. Viljelyalue tuntuu taas väljemmältä.

KIRJOITTAMINEN

Kirjoittaessa tunnelmaa on mahdollista välittää kaikkien aistien kautta. Olen pitänyt päiväkirjaa saareen liittyvistä ajatuksistani sekä kirjoittanut fiktiivisiä tekstejä, joissa eläydyn saaren tunnelmaan.

Etenkin fiktiivisten tekstien kirjoittaminen vaatii käyttämään mielikuvitusta. Kuvittelu on osa kokemusta. Mielikuvitus ehtii aistihavainnon ja kokemuksen väliin. Mielikuvitus ei ole kovin kaukana visioinnista. Se on tärkeässä roolissa silloin, kun suunnittelutyö aloitetaan.

Eläytyminen oli tärkein tavoitteeni kirjoittamisessa. Halusin sisäistää Vartiosaaren tunnelman. Kirjoittamisen kautta pääsin purkamaan myös saareen liittyviä ajatuksia. Pystyin jäkikäteen seuraamaan, miten ajatustyöni oli edennyt.

Kirjoitin usein ajatusten virtaa tekstin kokonaisuutta tai johdonmukaisuutta miettimättä. Kirjoittaessa huomasin antavani paikoille ja tunnelmille enemmän merkityksiä. Saarella kulkevat huhupuheet saivat suuremman roolin kuin saareen liittyvä faktatieto. Myöhemmin omat kuvitelmani alkoivat liittyä voimakkaasti paikkoihin. Vuohet olivat muuttuneet viikingeiksi ja saaren pohjoisosissa harjoitettiin hämähömmöä.

Lehdon taikaa

Kotkansiipilehto on taianomainen paikka. Toukokun alussa hiirenkorvalla olleet lehdet loivat ohuen turkoosinvihreän hunnun puiden pinnalle. Tunnelma oli herkkä ja hauras.

Maalauksessa lehto on rehevimillään. On keskikesä. Lisääntyvä vihreä tulvii joka puolelta. Lehdon ytimessä on varjoisaa. Lahden toisella puolella puusto kylpee auringossa. Yritän ikuistaa valon matkaa lehdon läpi, kuinka se vähitellen hajoaa runsaan kasvillisuuden sekaan.

Alla on pikainen skissi samasta lehdosta talvella. Myös siinä olen kiinnittänyt huomioni lehdon valoon.

Kallion kauneus

Vartiosaassa on paljon kelo-puita. Ne ovat muodostuneet mielessäni erääksi saaren tuunusmerkeistä. Saaren läntisellä kalliolla lähellä jatulin-tarhaa ja tonttukirkkoa kulkee kaunis kalliopolku, jossa näkyy Jääkauden jäämassojen kulku-suunta. Polkua poikkisuuntaan kulkee paksuja juurakoita. Myös nuoret koivut levittävät juuriaan pitkin kallion pintaa etsien tilaa johon juurtua. Lehdet ovat kellastuneet, vaikka on heinäkuu. On ollut kuiva kesä.

Viereisellä sivulla :

Rantakalliolla

Saaren länsirannalla lähellä Kaisan kalliota keskikesän aurinko paistaa tukahduttavan kuumasti. Joku käy uimassa rantaheinikon keskellä olevalta laiturilta. Jäkälä on kuivunut tiukasti kiinni kalliioon.

Outo asia metsässä

Vanha puimakoneen osa keskellä metsää on hämmentävä. Se on harvinainen hehkukupu-moottori, jota mon käytetty viimeksi 1930-luvulla ⁹⁰

Nukkuva talli

Vartiosaassa järjestetään jonkin verran tapahtumia joista osa sijoittuu vanhan tallin pihapiiriin. Kesäkuun lopulla SIC-festivaali täytti pihan musiikilla ja ihmisillä. Nyt talli uinuu taas.

ÄÄNIMAISEMASELVITYS

Huomioni kiinnittyi jäätelöauton merkkiäneen istuessani Viikinkikalliolla touku-kuussa 2013. Se kantautui sinne jostain Tammisalons suunnalta. Kiinnostuin saaren äänimaisemasta, ja pidin jonkin aikaa äänipäiväkirjaa kuulohavainnoistani. Havaitsin että saarelle kantautui runsaasti kaupungin ääniä. Myöhemmin keväällä perehdyin äänimaisema-analyysin tekoon ja teetin saarella pienimuotoisen äänimaisemaselvityksen, joka perustui Heikki Uimosen kuvaamaan ”äänitettyyn kuuntelukävelyyn”⁷⁹

Äänimaisemaselvitys oli minulle uusi työkalu. Teettämäni kuuntelukävely erosi hieman Uimosen menetelmästä. Reitin suunnittelun sijaan jaoin saaren osa-alueisiin. Koehenkilöt saivat kulkea vapaasti valitsemaansa reittiä, käyden kaikilla alueilla ottamassa ääninäytteitä. Äänihavaintojen lisäksi he saivat kirjoittaa vapaasti alueen tunnelmasta. Suurin ero Uimosen menetelmään oli tutkimuksen lopputuote. Keräsin kaikkien tutkimukseen osallistuneiden ääniaineiston yhteen ja niputin ne aluettain abstrakteiksi äänimaisemoiksi. Todellista äänimaisemaa tärkeämpää oli ääniin perehtyminen ja niiden välisten jännitteiden tutkiminen.

Äänimaisemaselvityksen tekeminen oli todella kokemuksellista. Keskittyminen ääniin havahdutti siihen, miten paljon ääni-informaatiota normaalielämässä ohittaa. Äänen kautta voi aistia tilaa, materiaaleja, etäisyyksiä, liikettä, lähes mitä vain.

Äänimaisemaselvityksen aineisto ja on liitteenä työn lopussa.

KOMMUNIKAATIO

Listaan kommunikaation viimeisenä menetelmänä, vaikka sen toteuttamiseen minulla ei ollut tiettyä metodia. Olin kiinnostunut siitä inhimillisestä tiedosta, jota muilla oli Vartiosaaresta. Tavoitteeni oli hakeutua kanssakäymisiin ihmisten kanssa, jotka tunsivat saaren parhaiten.

Halusin haastatella erästä saaren asukasta, jolla on kokemusta saaresta yli yhdeksänkymmenen vuoden ajalta, mutta hän vastasi kieltävästi pyyntööni. Ymmärsin, että saaresta tekeillä olevat inventoinnit, selvitykset ja historiikki olivat rasittaneet saaren asukkaita. En halunnut olla vaivaksi.

Haastattelujen sijaan käytin saarella koehenkilöitä ja kyselin, miten he saaren kokivat.

Vartiosaarta koskevat tiedotustilaisuudet⁸⁰ olivat hyviä paikkoja tavata ihmisiä, jotka saaresta välittävät. Näissä tilaisuuksissa ihmiset ilmaisivat tuntemuksiaan ja mielipiteitään. Tunteet olivat selvästi pinnassa.

Vartiosaarella pidettyyn tiedotus-tilaisuuteen⁸¹ liittyi myös maastokävely. Kävelyn aikana kuulin paljon saaren käyttäjien kertomuksia.

Hedelmällisiä kommunikaation hetkiä syntyi myös täysin suunnittelematta. Sattumanvaraisten keskustelujen kautta sain kuulla lisää näkemyksiä saaresta, päädyin tekemään muutaman haastattelun, sain soutuvieneen käyttöoikeudet ja löysin itseni Vartiosaarta puolustavasta mielenosoituksesta.

ERITYISPIIRTEET

Meren tuoksu, tuuli, aallot, ja moottoriveneet kuuluvat Helsingin saariston tunnelmaan.

Listaan seuraavaksi niitä piirteitä, jotka ovat tunnusomaisia erityisesti Vartiosaarelle. Nämä ominaisuudet luovat saaren tunnelmaa ja rakentavat sille ominaisen ilmapiirin.

YKSITYISYYS

Yksityiset, intiimit paikat kuuluvat saaren tunnelmaan.

Välillä on vaikea tietää, missä voi vapaasti kulkea astumatta yksityisille alueille. Yllättäen polku saattaa johtaa huvilan pihaan, sillä monet tontit ovat rajaamatta.

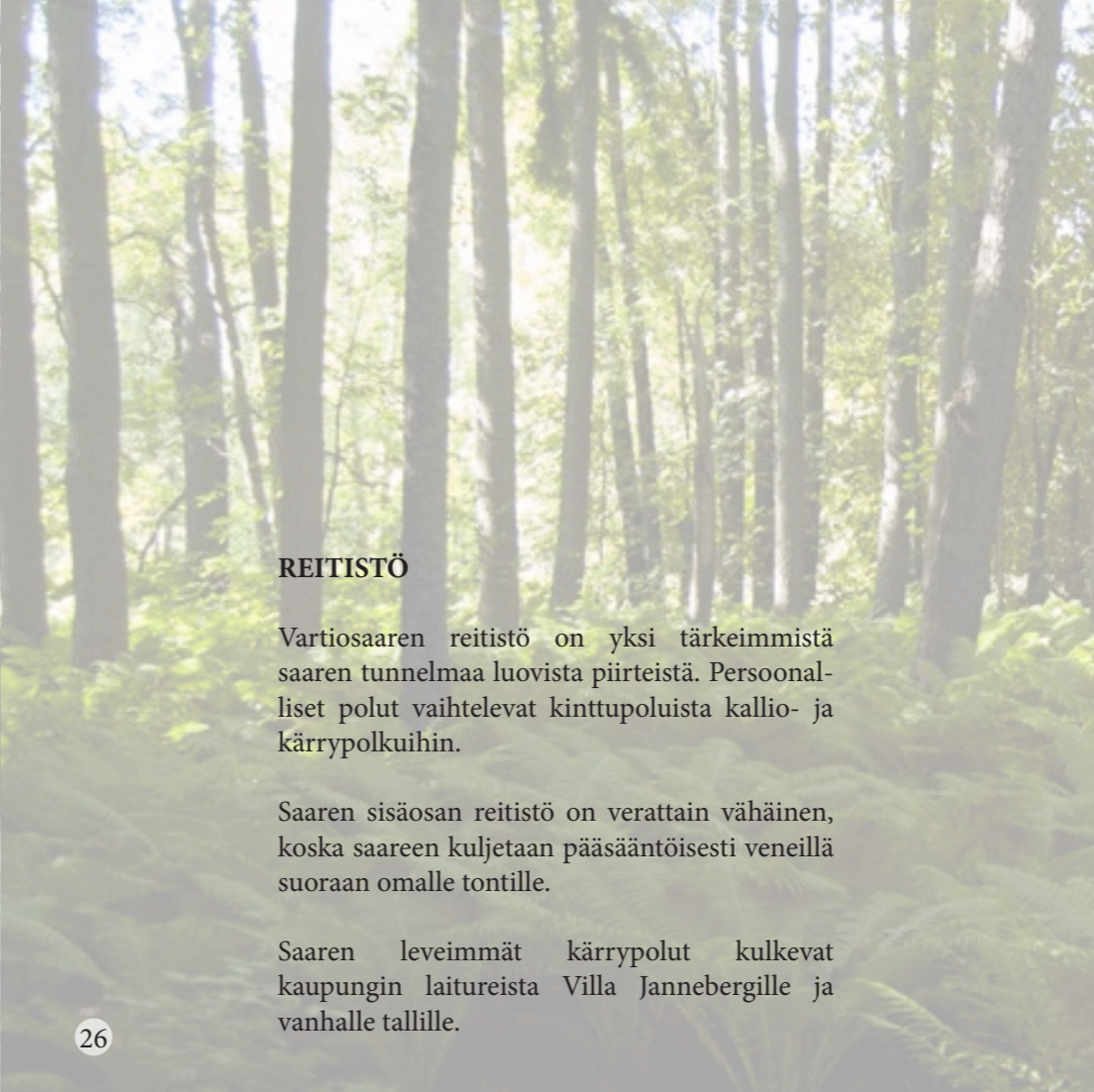
Saarella on lukuisia kylttejä, jotka ilmoittavat alueen yksityisyydestä, tai siitä kenelle alue on tarkoitettu. Tuntuu kuin olisi astumassa jonkun varpaille.

23

24

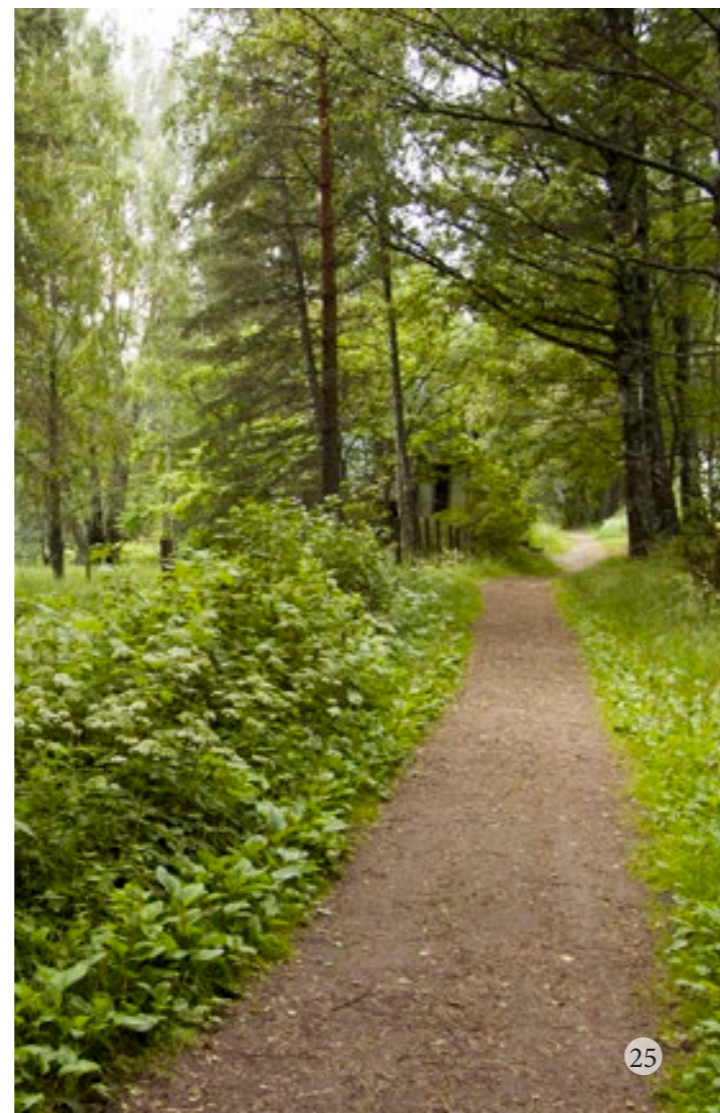
REITISTÖ

Vartiosaaren reitistö on yksi tärkeimmistä saaren tunnelmaa luovista piirteistä. Persoonalliset polut vaihtelevat kinttupoluista kallio- ja kärrypolkuihin.

Saaren sisäosan reitistö on verattain vähäinen, koska saareen kuljetaan pääsääntöisesti veneillä suoraan omalle tontille.

Saaren leveimmät kärrypolut kulkevat kaupungin laitureista Villa Jannebergille ja vanhalle tallille.

26

25

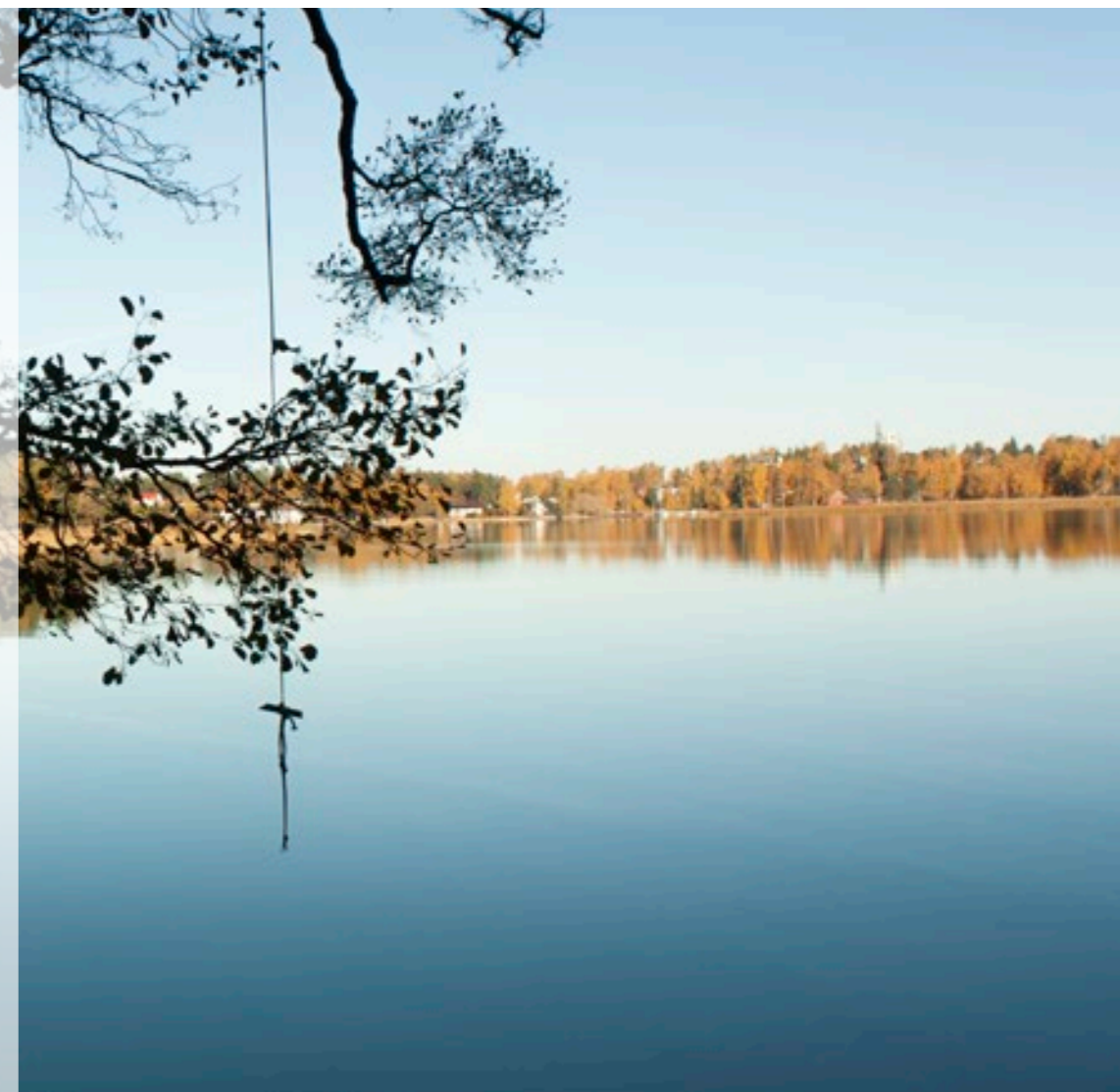

LUONTOKOKEMUS

Voimakas lintujen laulu ja villi metsä yhdistettynä muutaman kilometrin päästä kantautuvaan itäväylän huminaan tekee saaren luontokokemuksesta persoonallisen.

Saaren muodokkaassa maastossa on lukuisia kauniita luontopaikkoja, jotka ovat luonteeltaan hyvin erilaisia. Rehevät lehdot, iäkkäät kalliometsät, hiekkarannat ja kallion jyrkänteet ovat kaikki saarelle ominaisia maisemia.

27

28

29

TEKNIikka

Viimeisimmän tekniikan puuttuminen tekee saarella asumisesta elämyksellisempää. Reitistöä ei ole valaistu, vessat ovat ulkohuusseja ja vesi haetaan kaivosta. Saarelle on vedetty sähköt, mutta viemäröintijärjestelmää ei ole.

Jätteistä huolehtiminen on asukkaiden omalla vastuulla.

RAKENNUSKANTA

Vartiosaaren huvilarakennukset ovat viehättäviä. Monet niistä ovat persoonallisia yhdistelmiä eri aikakausien arkkitehtuuria. Ne ovat mielenkiintoisia, jopa omituisia. Kiinnostavat rakennukset houkuttelevat lähempään tutkiskeluun.

Syksyllä, kun kesäasukkaiden kausi on ohi, huviloiden pihoilta uskaltautuu ihmettelemään yksityisyyden rikkomisen uhallakin.

32

30

31

MUUT ERIKOISUUDET

Vartiosaaren palkittu luontopolku^x esittelee kattavasti saaren erikoisia nähtävyyksiä. Saarelta löytyy mm. siirtolohkare, hiidenkirnu, jatulintarha, hehkukupumoottori, ”kiinalaistie” ja tapionpöytä.⁹¹

Pienet erikoiset nähtävyydet luovat saarelle satumaista tunnelmaa.

ERISTYNEISYYS

Olen kuullut saarta kutsuttavan aikakapseliksi, rajatilaksi, slowlife-keitaaksi.⁹² Eristys manteeesta on mahdollistanut saaren luonnon ja rakennuskannan säilymisen. Venematka tai uimareissu saareen tekee saapumiskokemuksesta erityisen.

33

- 22 *Metsäpoukku johtaa huvila Quisisanan takapihalle.*
- 23 *Tämä komea portti toivottaa tervetulleeksi metsään.*
- 24 *Kalliopolku tonttukirkon yläpuolella. Jääkauden raidoitus kuuluttaa vielä kuuran alta.*
- 25 *Saaren peltoalueen viertä kulkeva raitti on saaren pääväylä.*
- 26 *Kotkansiipilehto kesäasussa.*
- 27 *Pohjoisosan luonnon hiekkaranta sijaitsee piilossa varvikon takana.*
- 28 *Ulkohuussi on saanut kauniin köynnöskoristeiden.*
- 29 *Saaren vesi juoksee jaloilla kaivolta keittiöön.*
- 30 *Hehkukupuomotorin vieressä on ollut aikaisemmin puimahuone, jossa on pidetty tansseja järjestetty elokuvailtoja.⁹³*
- 31 *Jatulintulintarhat ovat saaristojen ilmiö. Yhden uskomuksen mukaan nämä labyrintit liittyvät parinmuodostusrituaaliin.*
- 32 *Tirrebo sijaitsee saaren pohjoisosassa. Koristeellinen, kummitusmainen ilmetys. Hämärää tunnelmaa lisää terassin eteen vedetty pressu.*
- 33 *Villa Janneberg paistattelee auringossa. Sen sävyt hehkuvat kilpaa syksyn väriloiston kanssa.*
- 34 *Akavan lomarammassa on tilaa ajatuksille.*

TUNNELMAPROFIILISTA

Aivan kuten perinteinen alueanalyysi, tunnelmaprofiili antaa pohjaa arvokeskustelulle ja lähtökohtia suunnittelutyölle.

Tunnelmiin perehtyminen on kokonaisvaltainen lähestymistapa. Ympäristöä ei tarkastella minkään tietyn näkökulman kautta, vaan siitä pyritään saamaan mahdollisimman paljon vaikutteita.

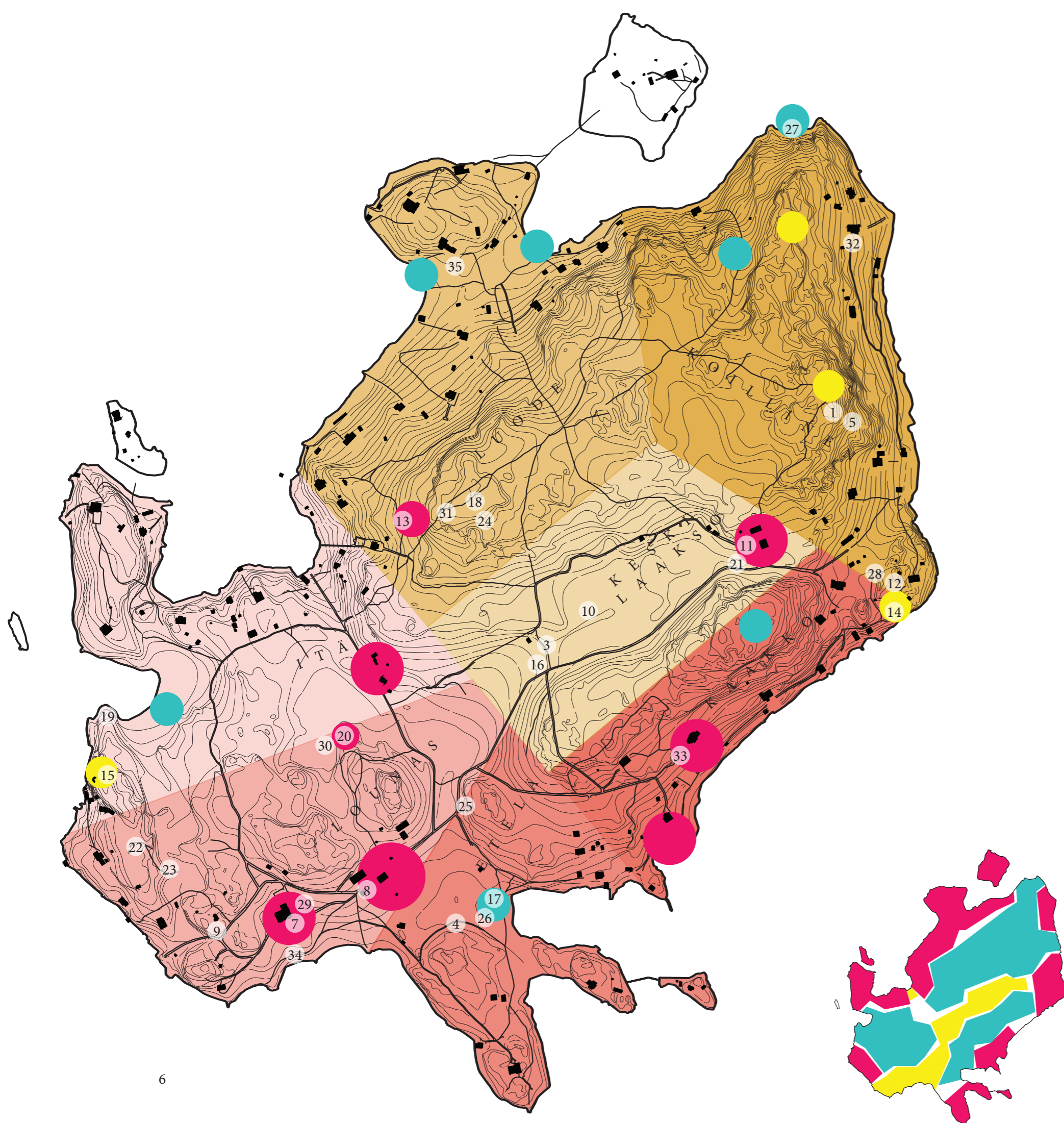
Tunnelma-aineisto, inhimillinen tieto on luonteeltaan subjektiivista ja ainutkertaista. Sitä ei voida toistaa, eikä todistaa. Se on jatkuvassa muutoksessa sekä sidoksissa hetkeen.

Tarkoituksenmukaista suunnittelutyön kannalta on ottaa tunnelma-aineisto haltuun tiedostaen sen luonne. Tiedon ei tarvitse olla absoluuttista, jotta sitä voidaan hyödyntää.

Tunnelma-aineisto on rikas perusta suunnittelutyölle, jonka avulla suunnitelmaan voidaan lisätä nyansseja. Tunnelmallinen ympäristö syntyy tunnelmallisista lähtökohdista.

Pohjoinen lehto

Heinäkuussa lehdossa voi kävellä vihreän pumpulin läpi, kohti luonnon hiekkarantaa.

TUNNELMAT KARTALLA

ISO TUNNELMAKARTTA 1:5000

Kartan aluejako on sama kuin äänimaisemaanalyysissä. Aluieden vallitsevat tunnelmat on kiteytetty ja selitetty yksityiskohtaisemmin.

Erityisen tunnelmalliset ja kauniit paikat on merkitty ympyröin. Numero viittaa Tunnelmaprofiilissa esiintyvien valokuvien ja maalauksien juoksevaan numeroon.

PIENI TUNNELMAKARTTA

Tämä on karkeampi kartta, jossa tunnelma on esitetty pelkistettynä yksityisen-, julkisen- ja luonto- paikan tunnelmaksi.

- YKSITYINEN
- JULKINEN
- LUONTO

KAAKKO

pehmeää ja juhlavaa

Kalliot ovat runsaan sammalen ja jäkälän peitossa. Niiden laella kuljetaan ”kiinalaistietä pitkin”. Huvilat rannassa ovat kaikki upeilla näköalapaikoilla. Vain purjeveneet uupuvat laitureista. Aamuaurinko kylvettää huvilat loistoon. Tunnelma on juhlava. Rantaa pitkin kulkeva polkukin on osin kivetty.

ETELÄ

luonnon voimaa ja yksityisyyttä

Niitty muuttuu lehdoksi edettäessä rantaa kohti. Luonnon volyymi on lehdossa hurja, kuin viidakossa. Valo siivilöityy tehokkasti. Etelärannan metsä on vaikeakulkuista risukkoa. Niemenkärkiin kulkevat polut ilmoittavat yksityisyydestään.

LOUNAS

elämää, idylliä ja peikkometsää

Pääraittia ympäröivät rakennukset tuntuvat olevan käytössä. Ne muodostavat idyllistä maalaismiljöötä etenkin lähellä palstaviljelyaluetta. Vuorovenelaituri etelässä on portti saareen. Akavan lomaranalle paistaa aurinko, veneet ovat käyttövalmiina. Näkymä on kaunis. Kaupungin läheisyys paljastuu.

ITÄ

rantakallioita ja kontrasteja

Alueen huvilat muodostavat yksityisen rintaman. Ne ovat vastatusten mantereen rakentamisen kanssa. Sadan vuoden happaus konkretisoituu. Lahden pohjukassa on kaupungin omistama laituri. Se on vähemmälle huomiolle jäänyt takaovi saareen. Alueen eteläosassa on komeat rantakalliot. Niiden kainalossa on kaunis kosteikko.

KOILLINEN

uljasta ja salaperäistä

Komeat näkymät aukeavat koko kallion pituudelta, kunhan jyrkkiä polkuja uskaltautuu kulkemaan. Läntiseen rantaan laskeutuessa tunnelma muuttuu salaperäiseksi. Aurinko ei paista sinne koskaan suoraan. Aivan pohjoisessa on piilossa uimapaikka. Polku sieltä johtaa oikeaan metsään.

LUODE

luonnontaijoja

Kaunis kalliopolku kulkee korkea kallion laella, mutta näkymät katkeavat ympäröiviin metsiin. Yllättäen jyrkanteen reunan alla on metsäkirkko. Niemeen vievän kapeikon kohdalla on taianomaisia luontopaikkoja, lehto luhta ja ranta. Niemen tuntumassa talot sijaitsevat sen verran lähellä toisiaan, että muodostuu kylämäistä tunnelmaa.

KESKI-LAAKSO

Toiminallinen tyhjiö

Palstaviljelyalueen viertä kulkee saaren pääraitti. Merta ei näy. Kaakkoiset kummut näyttävät suurilta sammalmättäillä, luoteisilla rinteillä on tiheampi metsä. Palsta-alue on saaren ytimessä. Täällä tapaa ihmisiä useammin kuin muualla, mutta usein on hiljaista. Alueelle mahtuisi lisää elämää. Toiminnan puitteita on. Vanha talli kummittelee viljelyalueen päädyssä.

- TUNNELMALLINEN MILJÖÖ
- UPEA NÄKÖALAPAikka
- LUONTOKOKEMUKSEN PAikka

OSA III

ERÄS VARTIOSAARI

MITÄ SUUNNITELLAAN?

Elämme tila-aikatiivistymässä.⁸² Paikan, tilan ja ajan rajat liukuvat. Muutos on nopeaa ja jatkuvaa. Elämän vauhti kiihtyy. Teknologian avulla pystymme olemaan monessa paikassa yhtäaikaan. Ihmiset liikkuvat teknologian avulla bittiavaruudessa ja radioaaloilla. Olemme riippuvaisia kehityksestä, joka mahdollistaa aina vain nopeamman elämän rytmin. Vauhtiriippuvuus voi huomaamatta muuttua vauhtisokeudeksi.

Tarvitsemme vision siitä, mitä kohti olemme menossa. Tulevaisuuden utopiat ovat osa aluesuunnittelutyötä. Niitä tarvitaan antamaan suuntaa kehitykselle. Utopiat pitävät osaltaan kehitystä käynnissä.

Toinen kehitystä ylläpitävä voima on tarve. Kehityksen ja tarpeen välille muodostuu parhaimmillaan toisiaan ruokkiva kierre. Kiihdyttämällä tarpeiden ja kehityksen kierrettä keinotekoisesti, pyörre karkaa kauaksi yhteiskunnan todellisista tarpeista.

Kun puhutaan tarpeista, liittyy siihen myös keskustelu arvoista. Tarpeista ja arvoista käytävä keskustelu on aluesuunnittelun ytimessä. Mitä suunnitellaan ja miksi?

Aluesuunnittelulla on tärkeä vaikuttajan rooli yhteiskunnassa. Sitä ei voi valjastaa täyttämään yhteiskunnan jatkuvasti kasvavia tarpeita. Se on politiikkaa, jonka tehtävä on ottaa kantaa ja vaikuttaa ympäristöön. Aluesuunnittelun kautta arvot siirtyvät jokapäiväiseen elämäämme. Olemme elinympäristömme jatkuvassa vaikutuspiirissä.

Ympäristötietoisuus ja ekologinen suunnittelu ovat voimistuneet osana alue- ja kaupunkisuunnittelua. Jotta ilmiö ei jää viherpesun asteelle, on yhteiskunnan arvojen päivitystävää ekologisten visioiden mukaisiksi. Länsimaisen ihmisen tarpeita on mahdoton täyttää säilyttäen tasapaino ympäristön kanssa.

Jos aluesuunnittelussa irrottauduttaisiin hetkeksi materiaalisista tavoitteista ja keskittyttäisiin käsittelemään ympäristön henkistä ja tunnelmallista laatua sekä luomaan innostavia utopioita, miten kävisi?

Olisiko mahdollista, että jatkuvien lisätarpeiden sijaan kehitettäisiin sopeutumisen taitoja? Innostuttaisiin elämään uusien utopioiden mukaista elämää. Opittaisiin arvostamaan ympäristöä. Löydettäisiin siitä uusia merkityksiä ja arvoja.

Aluesuunnittelu mielletään usein synonyymiksi rakentamisen kanssa. Myös alueen säilyttäminen sellaisenaan, on suunnittelua. Ajan myötä alueen merkityksellä ja ominaisilla piirteillä on aikaa kehittyä.

VARTIOSAAREN SUUNNITTELUSTA

Puutarhan hoito on tärkeä osa Vartiosaaren kulttuuria. Puutarhurin kärsivällisellä ja herkällä otteella on luontevaa käsitellä Vartiosaaren tunnelmaa. Tunnelmaa työstetään pikkuhiljaa kohti kukoistustaan. Jokainen alue käsitellään tapauskohtaisesti. Työsteään alueella eteenpäin niitä aiheita, joille on suotuisat olosuhteet.

Muutoksen suhteen on oltava kärsivällinen, kun ollaan tekemisissä tunnelman kanssa. Alueen kehitystä toteutetaan hiljalleen, jotta ympäristön ominainen tunnelma pysyy mukana muutoksessa. Paikka ei saa menettää tunnistettavuuttaan.

Vartiosaari on tunnelmallisesti rikas paikka. Se tarjoaa paljon materiaalia tunnelman kehittämiseen.

Tekemäni suunnitelma on johdettu tunnelmaprofiilista. Saaren kokonaisuus rakentuu erilaisten tunnelmien vaihtelusta. Suunnittelutyö on tehty maastokäyntien ja suunnitelman piirtämisen vuoropuheluna. Ideoiden tunnelmallinen soveltuvuus on tarkistettu paikanpäällä.

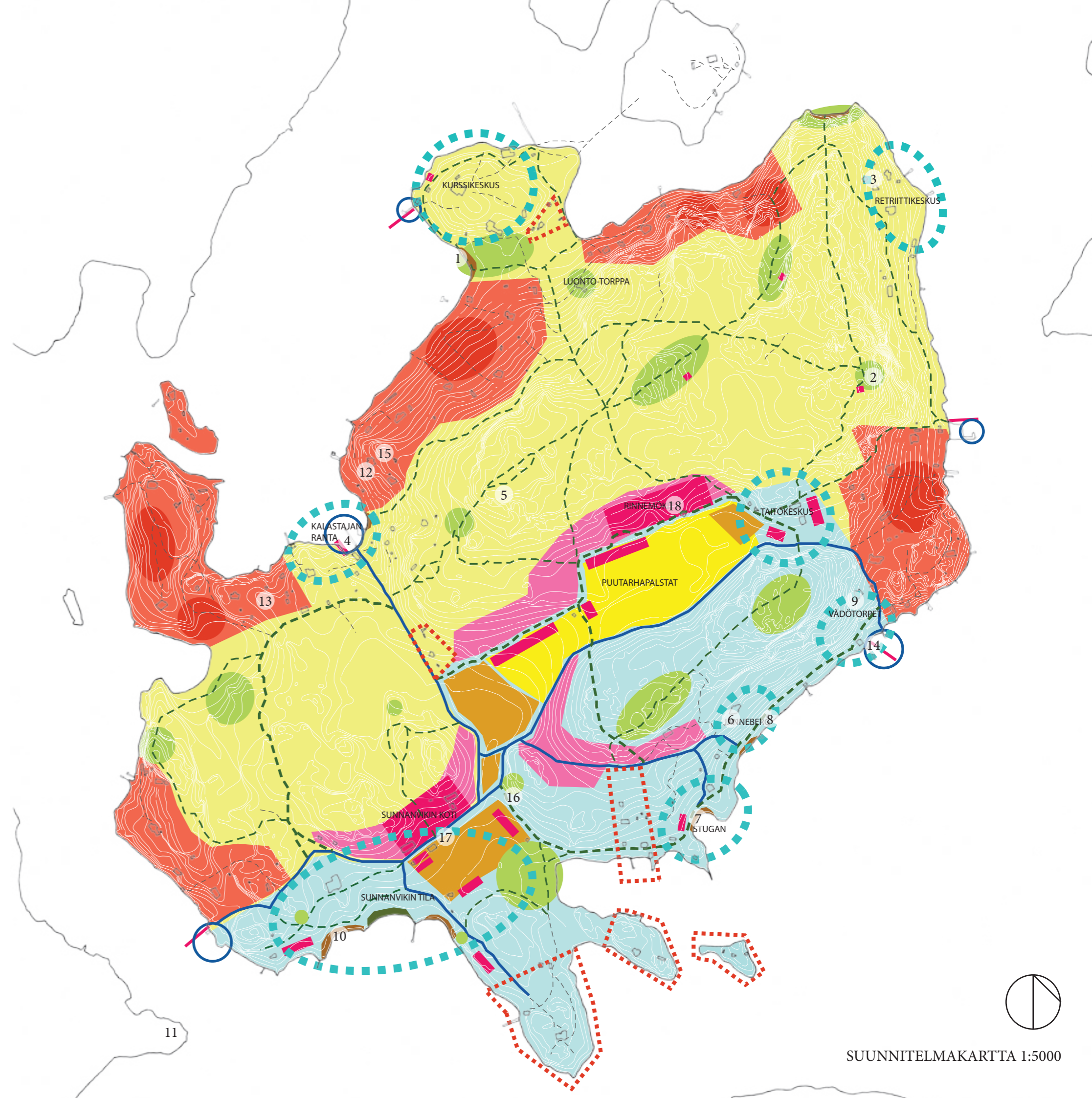
Esitän suunnitelmassa toimenpiteitä, jotka vahvistavat ja elävöittävät saaren tunnelmaa. Saaren jo olemassa olevat toiminnot jatkuvat, ja kehittyvät. Toimintoja on uudelleen sijoit-

tettu ja ryhmitelty toimiviksi kokonaisuuk- siksi.

Suunnitelma on tehty kahdessa tasossa. Siinä on osoitettu ratkaisuja, jotka toimivat heti. Sen lisäksi suunnitelmassa on esitetty suurpiirteisemmin alueiden kehityksen suuntaa.

Tässä suunnitelmassa ei määritellä asukaiden tai rakentamisen tarkkaa määrää. Mitään määrällisiä tavoitteita ei esitetä. Vartiosaarta ei kehitetä osana kasvupaineista Helsinkiä, vaan saaren tulevaisuus nähdään jatkumona niille aiheille, joita tunnelmaprofiilissa on nostettu esille.

Samoin kuin tunnelmaprofiilissa, selostusion kuvat ovat numeroitu ja sijoitettu suunnitelmakarttaan.

VIHERALUEET

Saaren varsinainen viheralue sijoittuu sen pohjoiselle puoliskolle. Viheralueen metsät jätetään luonnontilaisiksi.

Kokemisen arvoisia luonnon paikkoja osoitetaan lisää saaren ympäri kulkevalle luontopolulle. Polku pidetään käyttökunnossa ympäri vuoden. Näköalapaikat, laavut, nuotiopaikat ja luonnon hiekkarannat merkitään saaren infokarttaan. Viikinkikallion taakse rakennetaan näköalatorni.

Luontopolusto säilytetään pääpiirteissään entisellään. Lehtoihin rakennetaan pikospuut, jotta kulku niissä helpottuu ja pysyy sille tarkoitettulla alueella. Kalliometsissä luonto on herkkä rasituksille, joten kuljettavat polut merkitään selvästi. Luontopolkuja ei valaista.

KALASTAJAN RANTA

Kalastajan ranta on kalastustoimintaa ja veneilyä tukeva ranta. Pikkuhoviksi kutsuttu huvila ja sauna ovat pääasiassa kalastus- ja venekerhojen käytössä. Rannassa on veneenhuoltohalli, kalankerkauspaikka, grilli, kalojen savustusvälineet ja pieni uimapaikka. Verkoille ja muille kalastusvälineille on säilytystilaa vanhassa vajassa. Kalastajille on käytössä muutamia lainaveneitä. Vierasvenepaikkojen määrää lisätään.

Kaislikon kainalossa on kaunis lehto, sekä viehättävä puiden varjostama uimapaikka

RETRIITTIKESKUS

Jyrkänteen alla sijaitseva Berguddin ja Tirrebon muodostama miljöö toimii hiljentymisen paikkana. Yksityishenkilöt voivat tulla sinne rauhoittumaan päiväksi tai useammaksi. Miljööseen kuuluu parakkirakennuksia huvilarakennusten lisäksi,⁹⁴ joten tilaa asukkaille on runsaasti. Retriittikeskuksessa on mahdollista järjestää myös erilaisia hiljaisuuden retriittejä, joogaleirejä, yms.

KURSSIKESKUS

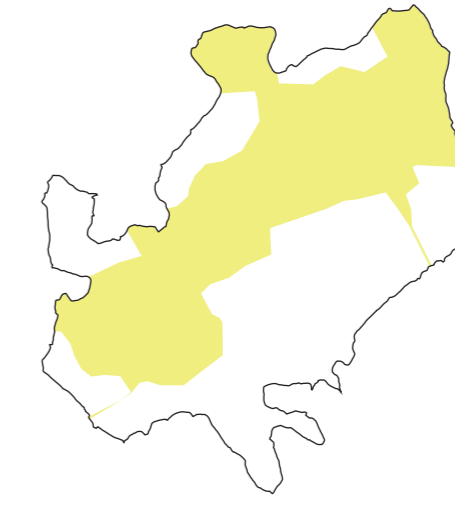
Kesänuorisotalon toiminta siirtyy Furubackan huvilasta Villa Kaislikkoon. Kaislikossa on kurssi- ja koulutustoimintaa kesäkauden ulkopuolella. Kaislikko I -huvilassa kurssituumintaa on ympäri vuoden.

Pihapiiriin kuuluva lentokonehangaari kunnostetaan ja aktivoidaan kesäkäyttöön. Sitä voi käyttää esimerkiksi kahvilana, kirpputori- tai tanssipaikkana.

Laituriin lisätään vierasvenepaikkoja. Kursikeskuksen käyttöön osoitetaan soutuveneitä ja kajakkeja. Vanha uimapaikka siivotaan uima-kuntoiseksi. Kaislikon alueelle rakentaa uudisrakennuksena sauna.

LUONTOTORPPA

Margareta-torpissa on luontotietoa saaresta. Siellä voi tutustua saaren kasvierikoisuuksiin, lintuihin ja lepakoihin. Margareta-torpista voi lainata kameroita, kiikareita, kumisaappaattaita, retkituoleja yms. retkeilyvälineitä.

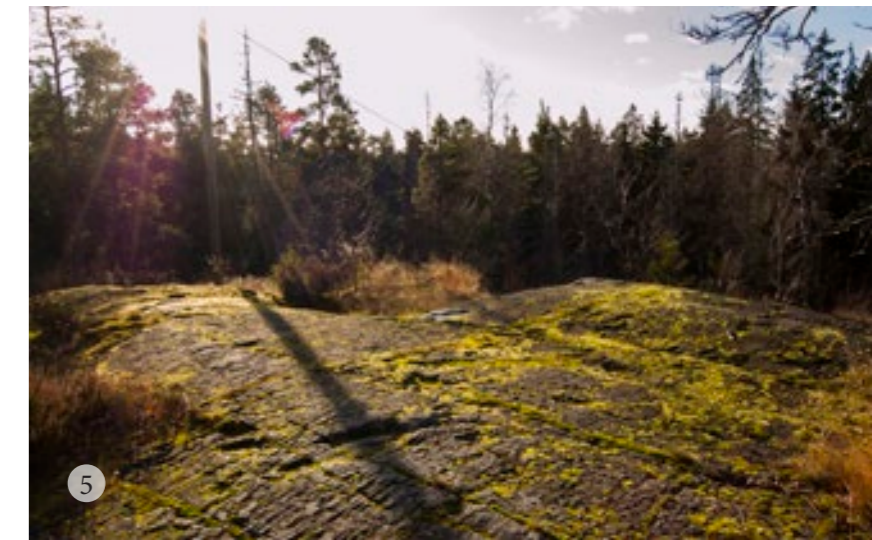

Viikinkikalliolle rakennettava näköalatorni tulee sijoittaa tarkoin, ettei torni näy merelle, eikä riko paikan ylevää tunnelmaa.

Berguddin huvilassa saa hiljentyä.

Kalastajan rannan uimapaikan läheisyydessä on tilaa grillikatokselle ja muutamalle pöytäryhmälle.

Kalliopolut voidaan merkitä puihin sidottavilla nauhoilla ja pienillä täplillä kallioon.

MUU VIRKISTYSTOIMINTA

Saaren kaakkoista osaa kehitetään julkisten toimintojen alueena. Rannan näyttävät huvilat aktivoidaan käyttöön. Alueen toiminnot keskityvät ajanviettoon ja kulttuuriin. Suurin osa toiminnasta on ympärivuotista.

Alueelle jäävät yksityiset alueet voidaan ajan myötä lunastaa ja kehittää osaksi julkisten toimintojen aluetta.

Sinisellä merkityt polut ovat kärrypolun levyisiä polkuja. Ne valaistaan, mutta valot syttyvät ainoastaan silloin kun reittiä käytetään. Rannan tuntumassa, puustoa paikoin raivataan, jotta näköyhteys merelle aukeaa.

SUNNANVIKIN TILA

Sunnanvikin tila on aktiivinen ympäri vuoden. Sunnanvikin huvilassa toimii ravitola, ja pihan villintynyt puutarha palautetaan entisaikojen loistoon. Ranta on ns. edustusrantana, joka on varattu virkistyskäyttöön. Kesäisin rantaan tuodaan rantakioski. Rannalle rakennetaan lisää saunoja julkiseen käyttöön.⁸⁴ Talvisin rannassa on mahdollisuus avantouintiin.

Sunnanvikin tilukset herätetään henkiin. Niityillä kasvatetaan rehua, pidetään lampaista ja muita kotieläimiä. Tilalla on myös muutama ratsastushevonen. Sortunut kasvihuone kunnostetaan ja uusia rakennetaan viereen. Tilan toimintaa pidetään yllä vakituisen henkilökunnan, sekä Sunnanvikin kodin asukkaiden toimesta.

Alkon lomarannan aikana toiminut lastentalo⁸⁵ kunnostetaan päiväkodiksi. Uudisrakennuksia Sunnanvikin tilalle osoitetaan tarpeen vaatiessa.

Jannebergin huvilalta on jyrkkä lasku rantaan

6

TAITOKESKUS

Vanhan tallin pihapiiri on osa saaren elävää ydintä. Taitokeskuksessa järjestetään taide- ja kädentaito-opetusta kaiken ikäisille. Toiminta sijoitetaan pihapiirin rakennuksiin ja tarvittaessa uudisrakennuksiin. Taitokeskuksen tiloissa on työhuoneita taiteilijoille, sekä galleriatila. Pihapiirin yhteyteen järjestetään mahdollisuus rakentaa tanssilava ja kesäteatteri. Taitokeskuksen pihapiirissä järjestetään tapahtumia, markkinoita ja talkoita, joihin kaikki saaren toimijat voivat osallistua.

PUUTARHAPALSTAT

Puutarhapalstojen määrää lisätään. Alueelle rakennetaan toinen tilavampi grillikatos, sekä lisää pöytiä ja penkkejä. Maakellareita tehdään sadon säilömistä varten. Puutarhavälineet ja -varastot ovat viljelijöiden käytössä. Palstaviljelyalueen yhteyteen osoitetaan myös lasten leikkipaikka.

VILLA JANNEBERG

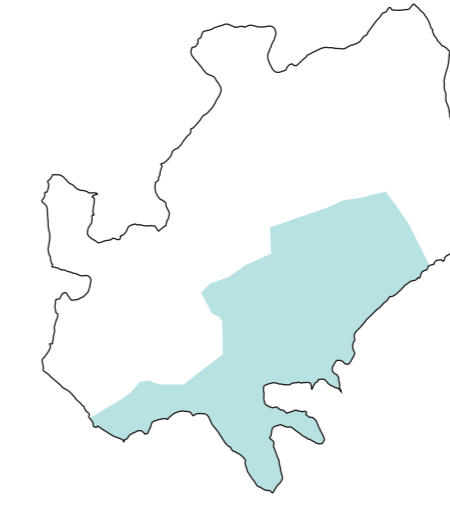
Villa Janneberg toimii saaren historiasta kertovana museona. Vanha höyrylaiva tuodaan laituriin osaksi museota. Jannebergin tiloja voidaan vuokrata myös kokous- ja juhlapaikaksi.

STUGAN

Stuganin tilan huvilassa toimii pieni putiikki, joka pitää yllä myös pihan grillitoimintaa. Uimaranta siivotaan käyttökelpoiseksi. Rantaan etäämmäksi huvilasta rakennetaan saunoja, joita voi vuokrata yksityistilaisuuksiin. Tilan pelikentällä järjestetään ulkopelitapahtumia ja kilpailuja.

VÄDÖTORPET

Vädötorpet sijaitsee uuden vuorovenelaiturin lähetyvillä. Alueen toiminnot painottuvat kesäkauteen. Huvilassa toimii kahvila, rannassa grillikioski ja olutterassi. Purjehdusseurat voivat järjestää kurssitoimintaa Vädötorpin tiloissa myös kesäkauden ulkopuolella.

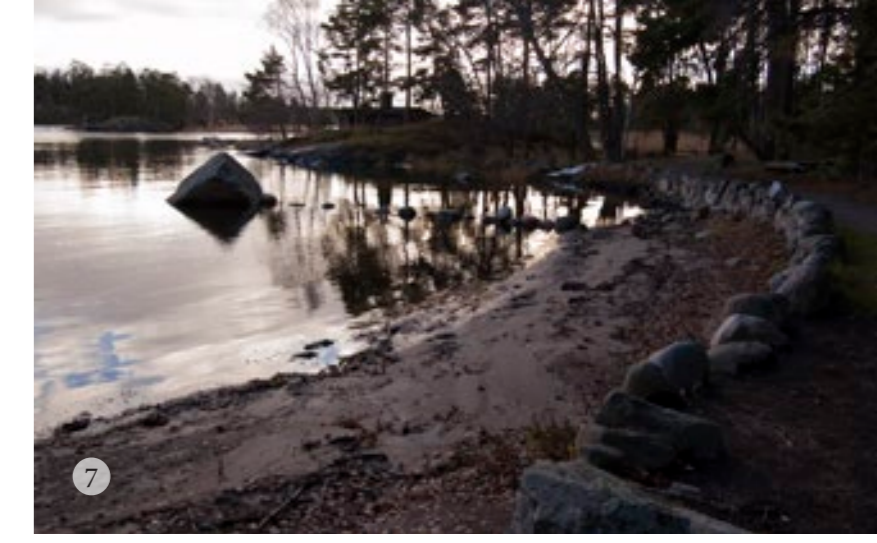

*Stuganin ranta on juhlava uima-
paikka.*

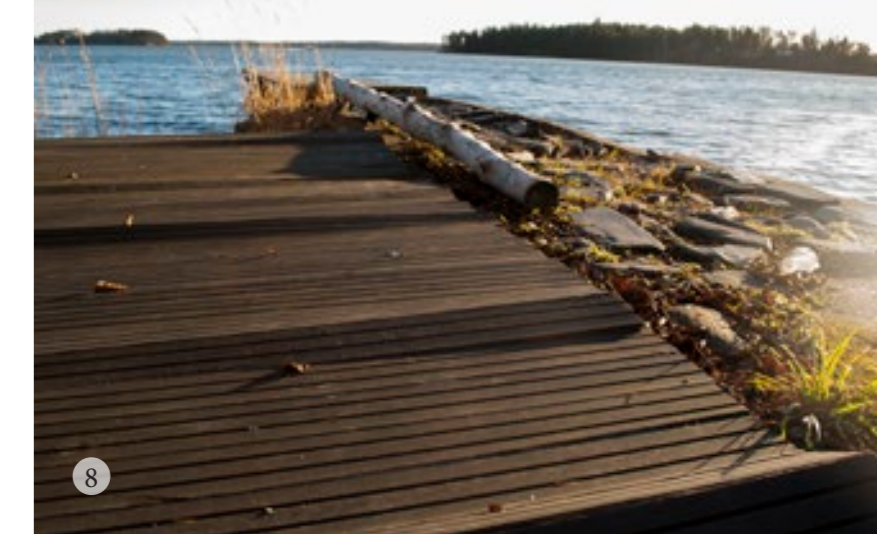
*Villa Jannebergin laituri on vanha
höyrylaivalaituri. Se pitää
kunnostaa höyrylaivamuseota
varten.*

*Vädötorpet soveltuu kesäkahvilaksi
tilavine terasseineen.*

*Lomarannasta poistetaan vene-
paikat ja ranta osoitetaan ainoas-
taan virkistyskäyttöön.*

7

8

9

10

YKSITYISYYS, YHTEYDET JA TEKNIikka

YKSITYISET ALUEET

Saaren huviloita kunnostetaan soveltumaan paremmin ympärivuotiseen asumiseen. Yhtenäiseen rantarakentamisen nauhaan osoitetaan paikkoja, joissa virkistyskäyttäjät pääsevät rantaan.

Yksityisinä kehitettävien alueiden huvilat osoitetaan asumiseen, mutta niitä voidaan edelleen vuokrata myös yhdistyksille.

Tontit rajataan aidoin tai pensasaidoin, jotta pihoilta ei vahingossa kuljeta. Myös yksityiset polut ja tiet merkitään selvästi.

Yksityisten alueiden kylämäistä tunnelmaa vahvistetaan tiivistämällä rakennuskantaa kevyesti. Tiivistäminen tapahtuu uudistarkennuksilla tai tuomalla vanhoja saman aikakauden huviloita saareen.

YHTEYS MANTEREeseen

Kokemuksellinen saapuminen on tärkeä osa saaren tunnelmaa. Saareen pääsyä helpotetaan järjestämällä jatkuva lossiyhteys Reposalmen yli ympäri vuoden. Yleisiä rantautumispaikkoja lisätään eripuolille saarta.

Reposalmen laituri lossiyhteyksineen toimii edelleen saaren pääsisäänkäyntinä. Vanhassa erikoisessa vajassa⁸⁶ on saari-info, josta saa saaren kartan sekä tietoa saaren tapahtumista. Mantereen puolelle järjestetään lisäksi muutamia lainaveneitä.

11

Vuoroveneliikenne siirtyy kulkemaan saaren kaakkoisrannan laituriin, joka on aktiivinen kesäkaudella. Kaakkoisrannan laiturissa on vierasvenepaikkoja myös purjeveneille ja muille suuremmille veneille.

Saareessa on lisäksi kolme muuta yleistä rantautumispaikkaa. Yksi kalastajan rannassa, toinen Ramsinniemeä vastapäätä ja kolmas Kaislikon rannassa.

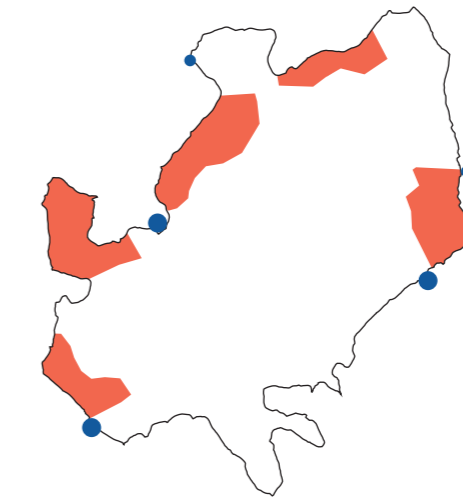
SAAREN TEKNIikasta

Saaren tekniikka pysyy pääpiirteissään nykyisellä tasolla. Toisin sanoen viemärointiä tai kaukolämpöä ei järjestetä saareen.

Tilojen lämmitykseen käytetään ensisijaisesti puuta. Uusiutuvia, paikallisia energiamuotoja hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan (aurinkoenergia, maa- ja kalliolämpö).

Jätehuolto hoidetaan asuntoryhmittäin. Likavesien käsittelystä huolehditaan tontikohtaisesti.

Saareen on vedetty puhelinkaapeli. Sujuva internetyhteys varmistetaan etätyöskentelyn mahdollistamiseksi.

Kun nuorisotalon toiminta Furubackan huvilassa loppuu, sitä voidaan kehittää useammankin perheen asumuksena.

Tonttien rajaaminen on tärkeä viesti alueen yksityisyydestä

Uudelle rantautumispaikalle saaren kaakkoisrannalle voi saapua purjeveneillä

Vartiosaarelainen jätehuolto tulee järjestää tehokkaammin kasvavien käyttäjämäärien myötä. Kuvassa Furubackan jäteposte.

12

13

14

15

DETALJIT

Valokuvatessa huomasin tunnelman piilevän yksityiskohdissa. Jotta saarelle tuleva uudisrakentaminen tukee Vartiosaaren tunnelmaa, on detaljien suunnitteluun kiinnitettävä erityistä huomiota.

Saaren detaljimaailma on erittäin runsas ja kirjava. Uusien rakennusten detaljeihin on sisällytettävä muistumia näistä aiheista.

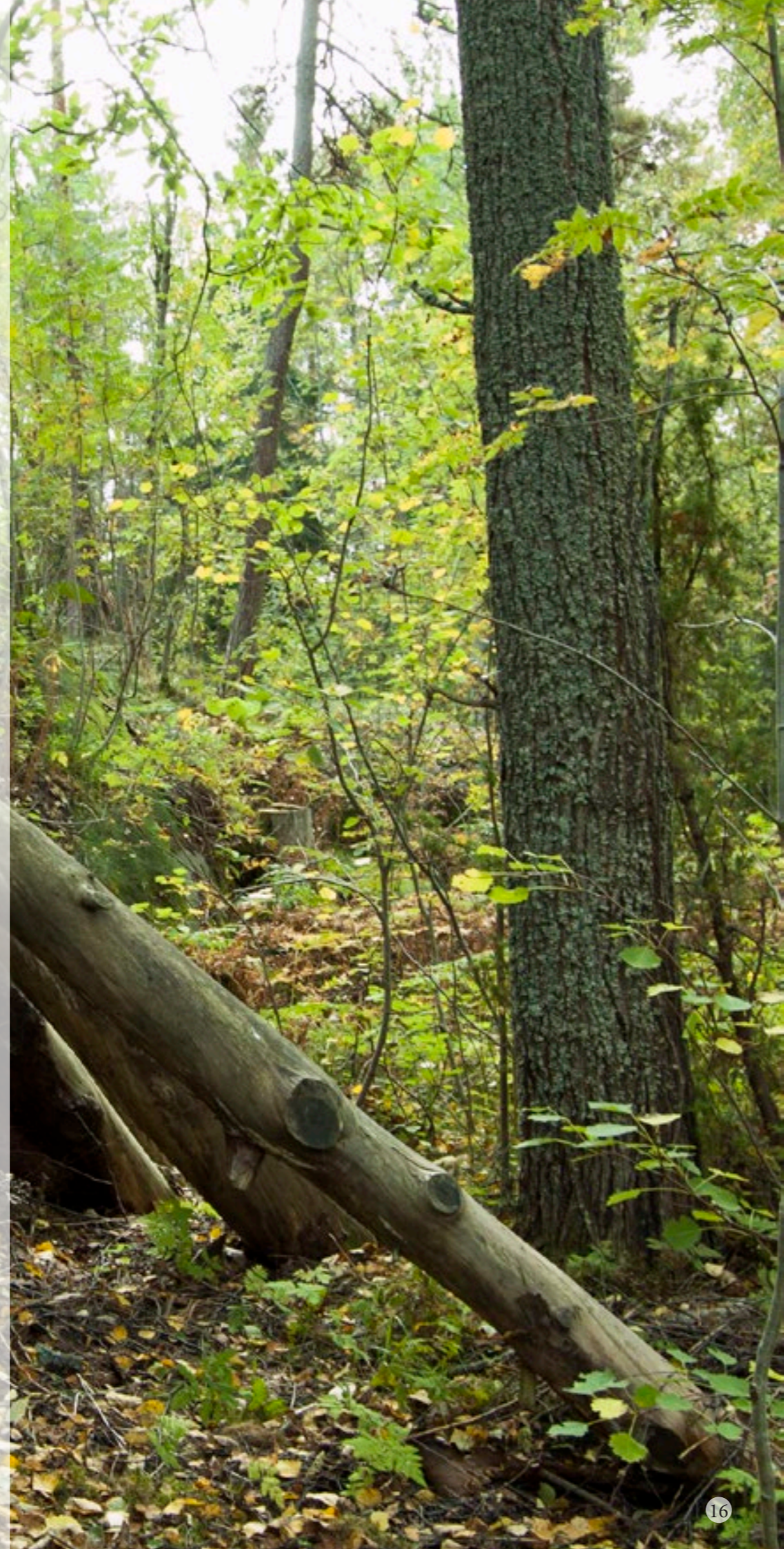
Detaljeja voi löytää yhtä hyvin luonnosta kuin rakennuskannastakin. Luontoaiheet toimivat inspiraationa, ja antavat vihjeitä muutokielestä. Rakennetut detaljit ovat käytännön esimerkkejä.

Yksityiskohtia on hyvä pohtia monesta eri näkökulmasta. Miltä ne näyttävät läheltä? Millaisen kokonaisuuden ne muodostavat toistuessaan? Miten ne muuttuvat ajan saatossa? Ovatko ne luonteeltaan rakenteellisia vai koristeellisia?

Saareen tulevat uudet rakennelmat ovat enimmäkseen kevyitä rakennuksia kuten eläinsuojia, laavuja, varastoja, saunoja, nuotio- ja grillikatoksia. Viereisen sivun detaljikollaasi on koostettu viher- ja virkistystoiminnan alueilta, joille uudet rakennelmat pääasiassa sijoittuvat.

Uusien asumismuotojen, Sunnanvikin kodin ja Rinnemökkien rakennuspaikat käyn läpi seuraavilla sivuilla.

Jannebergin huvilalta on jyrkkä lasku rantaan

Luonnon materiaaleista ja muodoista saa inspiraatiota. Myös ympäristön värimaailma on huomionarvoinen.

Ihmisen kädenjälki ja luonto muodostavat yhteen sulautuessaan kauniita yksityiskohtia.

Ajan saatossa mielenkiintoisiksi muuttuneita yksityiskohtia. Erityisesti pitsimäisen pinnan muodostava tiiliseinä on viehättävä.

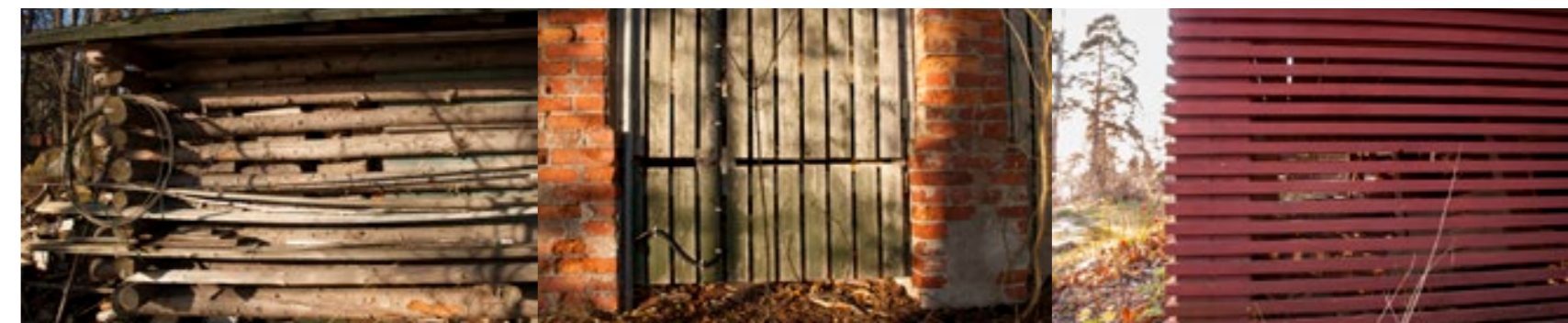
Alueen rakennuksista voi poimia loputtoman kirjavan joukon erilaisia yksityiskohtia.

Kevyet rakennukset ovat usein nostettu irti maasta ja tuettu luonnoivilla.

Katoksien ja muiden kylmien rakenteiden läpinäkyviä pintoja

UUSI ASUMINEN

Uutta asumista osoitetaan saaren sisäosiin. Rakentaminen sijoittuu laakson reunoille ja kumpareiden rinteille. Näin maiseman profiili säilyy tai jopa korostuu.

Uusi asuminen on luonteeltaan avoimempaa ja yhteisöllisempää kuin rannan huvila-asuminen. Asuminen sijoittuu julkisten toimintojen välittömään läheisyyteen.

Uusien asumusten sijainnilla on myös historiallista taustaa. Alkon lomarannan siirettävät mökit ovat sijainneet osittain samoilla paikoilla.⁸⁹

Vaikutteet uusien rakennusten hahmoille poimitaan tapauskohtaisesti lähiympäristöstä.

SUNNANVIKIN KOTI

Sunnanvikin koti edustaa yhteisöllistä ja toiminnallista palveluasumista. Se on hoitokoti, jonka asiakkaita ovat niin yksineläjät kuin perheet.

Suurperheasuminen sijoittuu Sunnanvikin tiluksille vanhan navetta- ja henkilökuntarakennuksen⁸⁷ läheisyyteen. Asukkaat osallistuvat eläinten ja kasvien hoitamiseen sekä muihin tilan aktiviteetteihin osana hoitoa. Hoitokodissa on perheenomainen ilmapiiri, jossa eri ikäiset ihmiset kohtaavat arkisten asioiden äärellä päivittäin.

Uudisrakennuksilla pyritään muodostamaan pihapiirimäistä tunnelmaa hoitokodin rakennusten välille. Uudet asumukset ovat tarpeen mukaan siirrettävissä.

Palvelukodin ympärivuorokautinen henkilökunta majoittuu vanhassa puutarhurin asunossa

Talon takana sijaitseva kasvihuone kunnostetaan käyttökuntoon

Vanhaan navettarakennukseen on 50-luvulla rakennettu lisäkerros palveluväelle.⁹⁵ Nyt rakennusta muokataan soveltumaan palveluasumiseen.

Kärrypolku vie viljelyalueelta Sunnanvikin tiluksien pihaan. Eläinaitauksia tulee tien oikealle puolelle sekä edessä pilkottavalle niitylle.

Rinteen piharakennukset toimivat yhtenä esikuvana asumuksille, joita rakennetaan Sunnanvikin kodin perheasunnoiksi navetan taakse rinteeseen.

Lasten talo niityn reunassa muuttuu päiväkodiksi. Rakennuksesta poimitaan aiheita myös niityn muille rakennuksille.

Vanhat talousrakennukset voidaan ottaa käyttöön eläinsuojina tai varastotilana. Niiden ajan patinoima pinta on kaunis.

Ruokintakaukalot ja niityt pääsevät jälleen käyttöön. Kesälampaita vartiosaassa on pidetty vielä muutama vuosi sitten.

Vanhassa puutarhurin asunossa on vartiosaarelaisittain luonnonkivisokkeli lautaverhoiltu julkisivu. Peiterimalaudoitus toistuu Sunnanvikin alueen rakennuksissa.

Navettarakennuksen alaosa on tiili-muurattu ja rapattu. Ylempi kerros on rankarakenteinen⁸⁸

Sunnanvikin kodin tunnelmaa

RINNEMÖKIT

Rinnemökit sijoittuvat saaren toiminallisen alueen yhteyteen saaren keskiosaan. Suunnitelmassa on osoitettu alue, josta rinnemökkien rakentaminen on luontevaa aloittaa.

Laakson tunnelmaan sopii tiiviimpi, yhteisöllinen asuminen. Asumukset ovat tarkoitettu ympärivuotiseen asumiseen. Ne monipuolistavat vartiosaarelaisia asumisen muotoja. Talot ovat matalan varustetason ekologisia koteja, joissa asuminen on perinteisen kesämökkiasumisen kaltaista. Mökkiyhteisö voi rakentua vähitellen ja uusia yhteistiloja rakennetaan tarpeen mukaan.

Mökit ovat rinteessä metsän reunassa. Näkymä aukeaa peltoalueen yli päättyen vastakkaiseen rinteeseen. Puustoa säilytetään mahdollisimman paljon, jotta metsän reuna ei siirry.

Laakson pohjalla peltoalue toimii mökkien toiminnallisena pihana. Siellä on mahdollista harrastaa pienviljelyä ja pitää kotieläimiä.

Vanha vaja metsän reunassa on oivallinen esikuva Rinnemökeille. Se sijoittuu maastoon harja rinteeseen suuntaisesti.

Näkymä aukeaa vajalta, mutta metsän reuna piilottaa sen pellon puolelta. Tuleva asuminen sijoitetaan yhtä hienostuneesti metsän reunaan.

Peltoalueen avaruus on vastapainoa tiiviille asumiselle ja metsälle. Tarvittavat eläinsuojat ja varastorakennukset sijoitetaan peltoalueen reunoille, jotta avara vaikutelma säilyy.

Peltoaluetta ja polkua erottaa paikoin matala luonnonkivimuuri.

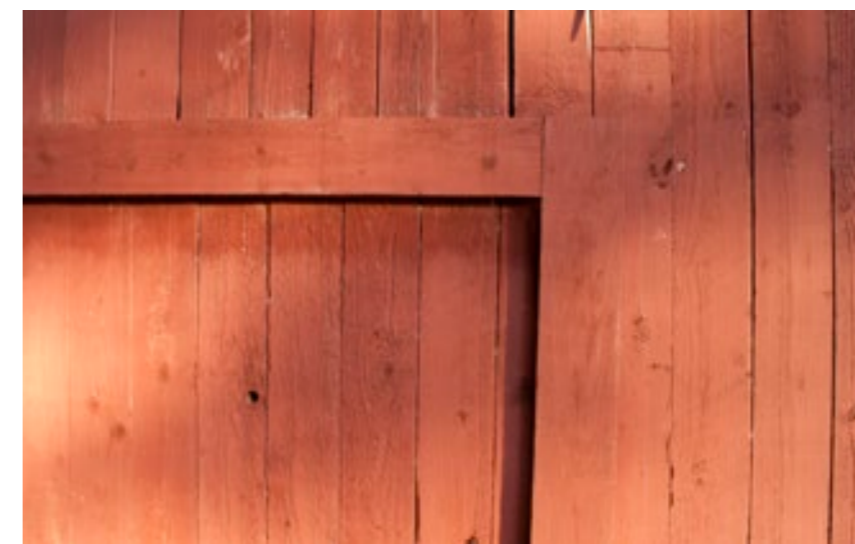
Peltoalueen päädyn ränsistyneet talousrakennukset sijaitsevat Rinnemökkien läheisyydessä. Niistä voi etsiä inspiraatiota ja aiheita.

Vaja muuttuu pikkuhiljaa valokatteeksi.

Rinteessä sijaitsevan vajan laudoitusta.

Ränsistyneen talousrakennuksen laudoitusta ja vuorilautoja

LOPUKSI

Minulle on syntynyt projektin aikana suhde Vartiosaareen. Näen ottamissani kuvissa paljon enemmän kuin kauniin maiseman, paikan tai talon. Maalauksiin liittyy tilanne ja tarina, ääninauhaa kuunnellessa pystyn näkemään alueen mielessäni.

Suunnitelman selostaminen tuntui haasteelliselta. Ilman runoilijan kykyä on vaikeaa välittää vivahteikasta tunnelmaa tiiviin kuvuksen kautta.

Tunnelmien aistiminen on herkkää. Se vaatii keskittymistä ja eläytymistä. Suunnitelman nyanssit voi löytää tunnelmaprofiilista. On palattava tunnelmoimaan ja kuvittelemaan miten uudet toiminnot kietoutuvat paikan ominaiseen ilmapiiriin ja äänimaisemaan. Nähtävä, miten puolittain uinuvan saaren kupeilla alkaa tapahtumaan. Laakson tyhjiö täyttyy elämällä, huvilat ovat asuttuja, polut täyttyvät retkeilijöistä, rannalla ollaan piknikillä ja vilvoitellaan saunan jälkeen. Luontoääniä seassa helisevät myös kadoksissa olevat ihmisäänit.

Jos tämän työn kautta näihin tunnelmiin on mahdollista virittäytyä, olen tyytyväinen.

Vartiosaaren kaavoitusprojektin seuraminen lähetäisyydeltä on ollut ainutlaatuinen kokemus. Projektin edetessä olen herännyt pohtimaan aluesuunnittelun lähtökohtia, tavoitteita ja arvoja. Aihe tuntuu sisältävän loputtoman määrän tasoja. Yhden ammattikunnan on mahdotonta edustaa alan asiantuntemusta. Tarvitaan usean tahon saumatonta yhteistyötä, jotta voimme todella luoda parempaa ympäristöä, joka on sekä tunnelmallisesti että toiminnallisesti laadukasta.

VIITTEET

- 1 YPP 1997, s. 9
 2 UA 2002, s. 7
 3 YPP 1997, s. 122
 4 Lehtileike kokoelma (Helsinginsanomat 14.7.2004)
 5 Lehtileike kokoelma (Helsinginsanomat 15.7.2006)
 6 Tolonen 2008, s. 43
 7 2013:2, s. 7
 8 RKY 2009
 9 VOOAS 2012, s. 2
 10 Strategiaohjelma 2013–2016 s. 12
 11 Helsingin yleiskaava 2002
 12 Vartiosaarella (2006 ja 2008) esitetyssä kesänäytelmässä Vartiosaaren Robin Hood pelastaa saaren rakentamiselta. (Vartiosaaren Robin Hood 2008)
 13 selvityksiä Vartiosaaren rakennuskannasta: YB:2/83, 2013:2 ja 2013:1
 14 selvityksiä Vartiosaaren luontoarvoista: Koponen 2011, Lepakkoselvitys 2013, Kääpäselvitys 2011, VVS-blogi
 15 Kaavoituksen julkaisuja vuosilta 1970-90
 16 Jan Strang työstää Vartiosaaren historiikkaa.
 17 Tekemäni haastattelut on listattu lähdeluettelossa
 18 Saaren Sinikka 2004, Veden saartamat osa 6/6
 19 Lehtileike kokoelma
 20 VVS-blogi ja EMJP-blogi
 21 Masuke-työkalu 2011
 22 Google maps- karttapalvelu
 23 Koponen 2011, s. 19
 24 YB:9 B/1989, s. 99
 25 VOS 2013 s. 6
 26 Kopnen 2011, s. 19
 27 Helsinki alueittain 2012, s. 166
 28 Pohjakartta 2012
 29 J. Strang
 30 YB:2/83, s. 2
 31 2013:2, s., 22
 32 2013:2, s. 22
 33 YB:2/83, s. 8
 34 2013:2, s.19
 35 2013:2, s.19
 36 J. Strang
 37 YB:13/86, s. 3
 38 2013:2, s.22)
 39 YB:13/86, s. 3
 40 YB:13/86, s.5
 41 YB:2/83 s.2 ja 3
 42 J. Strang
 43 2013:2, s. 36
 44 YB:13/86, s. 3
 45 J. Strang
 46 Vädöjournalen priiffauslehti kansaliskirjastossa
 47 YB:2/83, s. 17
 48 2013:2, s. 38
 49 2013:2, s. 39
 50 YB:13/86, s. 5
 51 J. Strang
 52 YB:13/86, s. 4
 53 YB 13/86, s. 4
 54 IKO 1970, s. 3
 55 IKO 1970, liite maksimivaihtoehto
 56 YB/1989, s. 99
 57 YB:13/86 s. 4
 58 YB:13/86 s. 5
 59 YB/1989 s 99
 60 Esikaupunkialueiden yleiskaava 1981
 61 VOS 2013, s. 10
 62 YB:/86, s 26
 63 YB:9 B/1989, s. 100
 64 Yleiskaava 1992
 65 Tolonen 2008, s. 32
 66 Lehtileike kokoelma (Itä-Helsingin uutiset, 11.7.1999)
 67 Lehtileike kokelma (Itä-Helsingin Uutiset, 10.9.2000)
 68 Lehtileike kokoelma (Itä-Helsingin uutiset 15.8.2001)
 69 Lehtileike kokoelma (Hymylehti 12/02, Risto Lounema)
 70 Helsingin yleiskaava 2002
 71 Lehtileike kokoelma (Kirkko & kaupunki 4.4.2007)
 72 Lehtileike kokoelma (Helsingin sanomat 23,2,3007)
 73 RKY 2009
 74 Lehtileike kokoelma
 75 S. Hokkanen
 76 Maastokäynnit, M.Leppänen ja T. Parviainen
 77 200X:X, s. 6
 78 2013:1, s. 250
 79 Yhdyskuntasuunnittelu-lehti 1/11, s. 44
 80 Tilaisuudet 5.6 ja 7.6.2013
 81 Tilaisuudet 7.6.2013 (Kaavoituskävely)
 82 Massey, s. 17
 83 2013:1, s. 133
 84 rannassa on Aarne Ervin suunnittelema sauna
 85 2013:1, s. 253
 86 vaja on saattanut olla höyrylaivaliikenteen odotushuone tai uimahuone
 2013:1, s. 253
 87 2013:1, s. 248
 88 2013:1, s. 248
 89 2013:2, s. 40
 90 YB:2/83, s. 8
 91 Vartiosaaren luontopolku
 92 Haastattelut M.Leppänen ja T.Parviainen, S. Hokkanen
 93 2013:2, s. 35
 94 2013:1, s. 133
 95 2013:1, s. 248
 96 YVNKK 2012, Tilaisuude 5.6 ja 7.6.2013, VIKm 2012

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

YLEISKAAVAT	
Suur-Helsingin yleiskaava 1915	(200X:X)
Suur-Helsingin asemakaavan ehdostus 1918	Itä-Helsingin kulttuuripuisto, kehittämissuunnitelma
Suur-Helsingin yleiskaava 1923	Anna-Kaisa Aalto
Helsingin Kaupungin keskiosien yleisasemakaavaehdotus 1932	Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 200X:X
Helsingin yleiskaavaehdotus 1960	(Koponen 2011)
Tarkistettu maankäyttö 1980	Vartiosaari, vartiosaaren maisemaselvitys
Helsinki, kantakaupungin yleiskaava 1976	Heidi Koponen
Helsinki, esikaupunkialueiden yleiskaava 1981	Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto
Helsingin yleiskaava 1992	ympäristötoimisto, 2011
Helsingin yleiskaava 2002	(2013:1)
HELSINGIN KAUPUNKISUUNNITTELUVIRASTON JULKAISUT	Vartiosaaren kulttuuriympäristöselvitys, -inventointikortisto
(IKO 1970)	Kati Salonen ja Mona Schalin Arkkitehdit Oy
Itäiset Kaupunginosat Laajasalo ja Vartiosaari	Helsingin kaupunki kaupunkisuunnitteluvirasto
Arkkit.tsto Olli Kivinen	asemakaavaosaton selvityksiä 2013:1
Helsingin kaupunki, IES-Toimisto, Yleiskaavaosasto, Kaupunkisuunnitteluvirasto.	(2013:2)
30.10.1970	Vartiosaaren kulttuuriympäristöselvitys- historia, ominaispiirteet, arvot ja merkitys
(LVK 1972)	Kati Salonen ja Mona Schalin Arkkitehdit Oy
Laajasalo, Vartiosaari kaavarunko, loppuraportti	Helsingin kaupunki
Helsingin kaupunki, Kaupunkisuunnitteluvirasto, Arkkitehtuuritoimisto Järvinen-Valjakka	kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 2013:2
23.3.1972	(VOOAS 2012)
(YB:2/83)	Vartiosaaren osayleiskaava osallistumis- ja arviointisuunnitelma
Vartiosaari, kaupungin omistamien rakennusten inventointi	Helsingin Kaupunki, Kaupunkisuunnitteluvirasto
Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto,Yleiskaavaosasto	4.1.2012
YB:2/83 14.1.1983	Vartiosaari, Info- ja keskustelutilaisuus -esitysaineisto
(YB:13/86)	Helsingin kaupunki kaupunkisuunnitteluvirasto, asemakaavaosasto
Rantojen ja saariston yleissuunnitelma Vartiosaari, Virkistyskäytön edellytykset inventointi	25.1. 2012
Helsingin kaupunki, kaupunkisuunnitteluvirasto, Yleiskaavaosato	(VIKM 2012)
YB:13/86 1.9.186	Asukastilaisuus muistio
(YB:9 B/1989)	keskustelutilaisuus: Vartiosaaren osayleiskaava Osallistumis- ja arviointisuunnitelma
Helsingin saariston ja merialueen osayleiskaava II liiteosa	Helsingin kaupunki kaupunkisuunnitteluvirasto, asemakaavaosasto
Raimo kostiainen, Timo Permanto, Inkeri Vähä-Piikkiö, Matti Eronen, Keiko Yoshizaki, Kari Silferberg, Paavo Vuonokari	25.1.2012
Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto, yleiskaavaosasto	(YVNKK 2012)
YB:9 B/1989	Yhteenveto Vartiosaaren nettisivuilla 13.1.-30.4.2012
(2002:14)	käydystä keskustelusta
Rantojen Helsinki, Merenranta-alueiden tarkastelu sosiaalisten ja symbolisten ulottuvuuksien kautta	Helsingin kaupunki, kaupunkisuunniteluvirasto
Kimmo Rantala	Vuorovaikutussuunnittelija Maija Mattila 4.5.2012
Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 2002: 14	Kommentit: Vartiosaari virkistysaarena

(T:\KSV-Viestinta\Yksikko\WWW Ajankohtaiset alueet(Drupal)\Vartiosaari\kommentit_Tulevaisuuden asuinalue Vartiosaassa_30042012.doc)

Vartiosaarta suunnitellaan suunnittelu vaihtoehtojen esittely-pdf, aineisto ollut esillä mm laajasalonkirjastossa kesällä 2013

(Helsinki Alueittain 2012)
Helsinki alueittain 2012
Helsingin kaupungin tietokeskus
Helsinki 2013

(VOS 2013)
Vartiosaari osayleiskaavan suunnitteluohjelma
Helsingin kaupunki, kaupunkisuunnitteluvirasto
Vartiosaari-projekti
19.11.2013

(Strategiaohjelma 2013–2016)
Strategiaohjelma 2013-2016
Helsingin Kaupunki
25.3.2013

MUU KIRJALLISUUS

(Pohjakartta 2012)
Vartiosaaren tarkistettu pohjakartta
Kaupunkisuunnitteluvirasto
2012

(Tolonen, 2008)
Viher- vai asuinalue? Vartiosaaren kehittämissuunnitelma
Tolonen Hanna
Lahden ammattikorkeakoulu
Ympäristöteknologian koulutusohjelma, Miljöösuunnittelun suuntautumisvaihtoehto
Opinnäytetyä kevät 2008

(Lepakkoselvitys 2013)
Vartiosaaren Lepakkoselvitys, loppuraportti
Wermundsen Terhi, Mäkelä Tiina
Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto
18.12.2012 / tarkistettu 16.5.2013

(Kääpäselvitys 2011)
Helsingin metsien kääpäselvitys 2011
Keijo Savola
Helsingin kaupungin ympäristökeskus
2012

Villinki -saariston huvilayhteisö
Stefan Nygård
Helsingin Kaupunginmuseo
Helsinki 2002

Tammisalo -paratiisi meren äärellä, Jan Strang
Tammisalolaisten Yhdistys ry
Helsinki 2001

Maalaismaisemista Itä- Helsingiksi
Kyllikki Kailari
Itä-Helsingin Kulttuuriseura ry
Helsinki 2005

(UA 2002)
Urban adventures, urbaanit elämysten paikat
Anna-Maija Ylimaula, Panu Lehtovuori, Tuula Isohanhi, Jukka Vikberg
Helsinki 2002

(YPP 1997)
Ympäristöpsykologian perusteet
Seppo Aura, Liisa Horelli, Kalevi Korpela
Werner Söderström Osakeyhtiö
Porvoo, Helsinki, Juva 1997

(Massey 2008)
Samanaikainen tila
Doreen Massey
Vastapaino
Tampere 2008

(Yhdyskuntasuunnittelu-lehti 1/11)
Yhdyskuntasuunnittelu
The Finnish Journal of Urban Studies
1/2011

(Masuke-työkalu 2011)
Maaseudun maankäytön kehityskuvan laatimistyökalu
Kuntasuunnittelun kurssi 2011
Emilia Rönkkö

Muistikuvia Vartiosaaresta omia ja vanhempien kertomia kirjannut Arvo Grön

(Lehtileike kokoelma)
Marko Leppäsen lehtileikkele kokoelma vuosilta 1980-2010

(Vartiosaaren Robin Hood 2008)
Vartiosaaren Robin Hood
Kesäteatteri pläjäys koko perheelle
Sakari Hokkanen
2008

(Vädöjournalen)
Vädöjournalen
Vartiosaarelaisten lasten toimittama lehti
1943-45
Kansalliskirjaston kokoelma

INTERNET

Helsingin kaupunki
Kaupunkisuunnitteluvirasto, Suunnitelmat, Vartiosaari.
http://ksv.hel.fi/fi/projektisivu/vartiosaari/vartiosaari

(Vartiosaaren Luontopolku)
Vartiosaarei, virtuaalinen luontopolku
http://kaupunginosat.net/vartiosaari/luontopolku.shtml

(HLTJ 2013)
Helsingin luontotietojärjestelmä
http://ptp.hel.fi/ltj/

(RKY 2009)
Museviraston valtakunnallisesti merkittävät rakennus ympäristöt
http://www.rky.fi/

(KA)
Kansallisarkiston digitoidut aineistot
http://www.arkisto.fi/

Vartiosaaren luonto- ja eläintalliyhdistys
http://www.vartiosaari.org

(Goole maps)
Google maps
https://maps.google.fi/

Maanmittauslaitos, Karttapaikka
http://kansalaisen.karttapaikka.fi

(VVS-blogi)
Villiltä vihreältä saarelta
http://villiltavihrealtasaarelta.blogspot.fi

(EMJP-blogi)
Esoteerinen maantiede ja periferiaterapia
http://esoteerinenmaantiede.blogspot.fi/

TILAISUUDET

Kaupungin Kaavoitus info Laturilla 05.06.2013

Kaupungin Kaavoitus info ja kaavoituskävely Vartiosaassa 07.06.2013

Mielenosoitukset 19.11. ja 26.11.2013

HAASTATTELUT

(M. Leppänen, T. Parviainen)
Vartiosaariseuran edustajat Marko Leppänen ja Tapani Parviainen 23.01.2013

(S. Hokkanen)
Sakari Hokkanen puhelinkeskustelu 26.06.2013

(J. Strang)
Jan Strang 10.07.2013

(P. Rettinen)
Paavo Rettinen 16.07.2013

TV

(Saaren Sinikka 2004)
Tosi tarina, Saaren Sinikka
Lotta Ventelä, Tom Östling
Yle, TV 1, 2004

Vedensaartamat jakso 6/6
Petteri Saario
DocArt, Tiina ja Petteri Saario.
Yle, TV1, 2013

RADIO

Ylen Luontoretki: Vartiosaassa lumikengillä 5.2.2012
http://areena.yle.fi/radio/1401779

MAASTOKÄYNNIT

08.11.2012 Ensikosketus Vartiosaareen, Valokuvaa-minen,
23.01.2013 Vartiosaari seuran edustajien haastattelu Margaret torpetissa, skissailu
10.05.2013 telttaretki, kirjoittaminen
07.06.2013 Kaupunginkaavoituksen keskustelutilaisuus ja luontokävely
19.06.2013 äänimaisema analyysi, valokuvaus
29.06.2013 sic festivaali
06.07.2013 Maalaus ja nauhoitus, kirjoittaminen
14.07.2013 Maalaus
28.07.2013 valokuvaus
30.08.2013 Äänimisemaselvitys, suunnittelukatsaus
17.09.2013 suunnittelukatsaus,valokuvaus
18.11.2013 suunnittelukatsaus,valokuvaus, maalaus
08.12.2013 suunnittelukatsaus,valo-videokuvaus

KUVAT
Eija Syväilo, ellei toisin mainita.

LIITTEET

LIITE 1

Vartiosaaren tonttijako ja tilojen nimet

LIITE 2

Äänimaisemaselvityksen kartta ja kysymyslomakkeet sekä koehenkilöiden vastaukset

LIITE 3

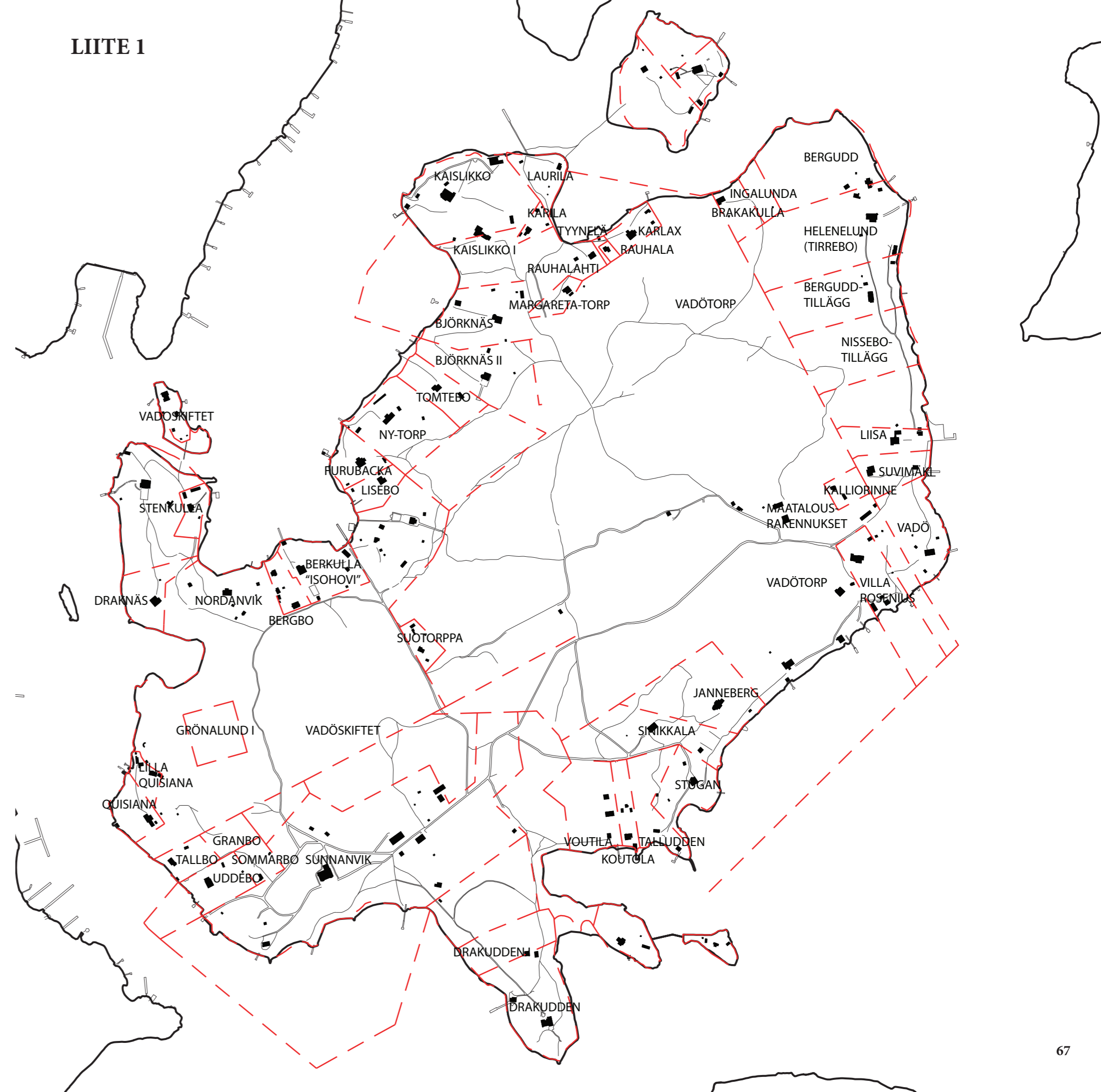
Äänimaisemakollaasi (CD:llä)

LIITE 4

Saapumiskokemusvideo Vartiosaaren (CD:llä)

LIITE 5

Video mielenosoituksesta (CD:llä)

LIITE 2

LYHYET KUVAUKSET SEKTORIN TUNNELMASTA/ERITYISPIIRTEISTÄ

1. LÄNSI-SEKTORI

Voimakas taustahumina itä-väylältä
Merellinen urbaani tila
Erityisen voimakas linnun laulu
Itäväylä, mutta ei niin voimakas
Kesänuorisotalon ääniä

Taustakohina
Kallioranta, liplatus
Kiljuvat lapset
Kirkonkellot

Tennispelaajat miettivät uutta erää.
Moottorivene lähtee kovaäänisesti
rannasta.
Huvilalla naiset tirsкуvat perjantaista
vapautuneina.
Haavikko alkaa helistä.
Lintu hälyttää.
Tenniserä alkaa poksua.
Aktiviteetin ääniä, huvilaelämää.
Samanlaista kuin silloin aikoinaan
kultakaudella.

5. KESKILAAKSO

Voimakasta havinaa ja tuulta
Pauketta Santahaminasta?

Erittäin hiljaista, puiden havinaa
Lintujen piipitystä

Lintujen laulua
Kimalaisten ääntä
Lentokone ylittää saaren
Rauhaisa tunnelma
Ihmisiä kulkee ohitse jutellen

Tallilla vuohet määkivät ulkoaitauk-
sessaan, nuuskivat ilmaa, rapsuttavat
itseään, kulkevat puulavereilla, syövät
ratamonlehtiä.
Meheviä elävän olennon eksistenssin
ääniä
Paikka lähes täysin tyyni
Suihkukone taas

2. LOUNAS-SEKTORI

Veden ja meriliikenteen ääniä
Eläväinen tunnelmaa
Linnun laulua, metsää

Puiden havinaa
Aallot, linnut
Laivaliikenne, turistilautta opastuksi-
neen

Säyneähkö meri jutustelee rantakivissä.
Vesi kantaa kaukaisen moottoriveneen
äänen.
Potkurilentokone ylittää alueen.
Lehvät vaikenee, kanootti jatkaa ohi
ääneti.
Pysähtynyt loppukesän tunnelma
Ikuisen kesän illuusio, eetteri pehmeää,
sula ja täyteläinen.

6. LUOTEIS-SEKTORI

Alueelta ei lähde juurikaan ääniä
Ötököitä ja lintuja
Havinaa, Itäväylän hurinaa?

Metsän havinaa, hiljaista
Käki kukkuu

Seesteinen hetki täälläkin
Huviloilla ihmeen hiljaista
Muuttavien pikkulintujen parvi koluaa
puita.
Palokärki, Vartiosaaren tunnusaani,
huutaa pari kertaa.
Janoinen ottaa pihasta hörpyt.
Ruoho antaa pehmeän kävelyäänien.
Jälleen kerran hyvin loppukesämainen
tunnelma.
Kaikki on ”valmista” sellaisenaan,
hyvää, mutta myös aavistuksen melan-
kolista.

3. ETELÄ-SEKTORI

Erittäin voimakasta linnun laulua
Laiturilla tuulee
Laiturit ja veneet kolisee aallokossa

Lehdossa erittäin paljon lintujen laulua
Rannassa veneiden ääniä

Lehdossa hiljaista klo 22:10
Laituri keinuu, veden liplatus
Veden takaa rannalta puhetta
Lokki kirkuu
Moottorittien ääni, autoja?
Ötökkäparven kohinaa?
Kaislikon hentoa kahinaa
Meren tuoksu

Lepät, vaahterat, tuomet ja alempi
kasvillisuus kahisee meritulessa.
Omat askeleet rapisevat kuivissa
lehdissä ja puusilloilla ja reppukin
narahtelee.
Veneilyn äänet ovat vähäisiä.
Vihreä ja suojainen akustiikka
Lehdet raskaita, soivat pehmeästi

7. ITÄ-SEKTORI

Ääniä kantautuu kauempaa
Suuri ääniavaruus, paljon koneita
Lintu aivan lähellä, käki
Metron ääni?

Äänet tulevat kaukaa
Paljon lentokoneita ja veneäämiä
Käki kukkuu

Haapojen havinaa
Lintuja, lokkien kirkunaa
Lentokone ylittää
Pähkinän mutustelua
Koira haukkuu
Merikalliotunnelma
Moottorivene pomppii
Jotain taustakohinaa

Vanha sammaleinen havumetsä on
tyyni ja majesteettillisen vaii.
Nuolihaukka kuitenkin vaikertaa ja
kärpänen surraa.
Varpujen rahina kuuluu lahkeissa,
askeleet kumahtelevat juuriin osues-
saan.

4. KAAKKO-SEKTORI

Mereltä kantautuvia ääniä, muuten
äänetöntä
Jäkälää jalkojen alla

Samankaltainen kuin 5. sektori

Pääskysten siipien havinaa
Moottorivene
Oven kolahdus alapuolisesta talosta
Ohikulkijat juttelevat englanniksi

Avaran paikan äänimaisema
Alkuun etäisen suihkulentokoneen
jyrinä sfääreissä
Kaukaisia rauhallisia veneitä vailla
kiirettä ja kiihdytyksiä
Kuivuneiden pikkukoivujen rapinaa,
vaientavia mäntyjä
Kovinkin levollista, hetki on lempeä

8. POHJOIS-SEKTORI

Tähän alueeseen koehenkilöt eivät
päässeet tutustumaan.

KYSYMYKSET

Mitkä äänet koit miellyttä- viksi? Miksi?

Erityisesti linnun laulu on virkistävä.
Sitä ei kuule niin usein kaupungissa.

Luontoäänet olivat kaikkein miellyttä-
vimpiä. Vaihtelevuus ja runsaus miel-
lytti.

Levolliset luonnonäänet, kuten tuulen
kahina lehvästössä ja aallot rantakiviä
vasten. Syy on syvällä geeneissämme:
luontoon meidät on suunniteltu, niin
sen sanoisin. Myös vuohien tuhina ja
mussutus olivat lämpimän kotoisia
ääniä.

Ajatuksia, kommentteja ja muuta mieleen tulevaa?

Vaikea päästä tietyille alueille, koska
ei ole polkuja. Lisäksi paljon yksityisiä
tontteja.

Lähes kaikki äänet kantautuvat
muualta. Vartiosaari on aika äänetön
linnunlaulua
lukuunottamatta.

Kävely avasi uudella tavalla kuule-
maan maisemaa ja erilasten ympäris-
töjen eroja.
Kiitos siitä!
Äänimaiseman jatkuva muutos kävi
myös selväksi: usein jokin ”tilanne”
vasta alkoi
nauhurin sammuttua tai oli tapah-
tunut juuri ennen nauhoitusta
Äänet ovat huikea osa olemistamme.
Panemme liian vähän painoa niihin.
Hiljaisuus- siis intensiivinen melun
puute on valtavan oleellista. Ääniin
keskittyminen saa myös arvostamaan
sitä Hiljaisuuden kansanterveydellinen
arvo tulisi arvioida ja nähdä se ekosys-
teemipalveluna- jonain mitä ei tule
heppoisin perustein
haaskata. Vartiosaari on ”hiljaisuussa-
lonki” niin suhteellista kuin hiljaisuus
toki on.

Mitkä äänet koit ikäviksi tai häiritseviksi?

Häiritseviä ääniä en juuri kokenut.
Ajoittaiset moottoriajoneuvot kuuluvat
kaupunkiympäristöön.

Lähinnä toistuvat moottoriajoneu-
vojen äänet, mutta eivät nekään järin
ikäviä.

En veneiden ääntä, kun ne olivat
kiireetöntä putputusta mutta ärhäk-
kät kiihdyttelyt kyllä. Suihkukoneiden
jyry ei itsessään ole niin häiritsevää -
sehän on suorastaan
ylevä - mutta usein toistuessaan se on
puuduttava.

Miten toivoisit äänimaiseman kehittyvän?

Enemmän elämän ääniä saareen.

Toivoisin lisää kontrasteja ja ainakin
osan luontoäänistä säilyvän.

Toki sitä toivoo, että moottoreiden
läsnäolo äänimaisemassa olisi
vähempi.

Mitkä elementit äänimaise- massa koit tärkeiksi saarelle?

Luonnon äänien ja kaupungin äänien
sekoittuminen.

Merellisyys, luonto, linnut. Autotto-
muus on tärkeä osa tämän hetkistä
äänimaisemaa.

Metsien, veden ja ihmisten äänet.
Nauru ja leppoisa jutustelu on
osa vartiosaaren ilta-atmosfääriä.
Musiikki myös, aika ajojin. Veneliiken-
teen äänet (pl. kaahailun äänet). Myös
moottorisahat ovat kotoisa osa ääni-
maailmaa (niitä ei nyt tosin kuultu)
Linnuista palokärki on kaikkein varti-
osaarelaisin ääni.

